

Procjena kvalitete odnosa odgojitelja i stručnih suradnika u predškolskim ustanovama

Kosanović, Aleksandra

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:661075>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-09**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za predškolski odgoj
Diplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Aleksandra Kosanović

**Procjena kvalitete odnosa odgojitelja i stručnih suradnika u
predškolskim ustanovama**

Diplomski rad

Zadar, 2023.

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za predškolski odgoj
Diplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

**Procjena kvalitete odnosa odgojitelja i stručnih suradnika u predškolskim
ustanovama**

Diplomski rad

Student/ica:

Aleksandra Kosanović

Mentor/ica:

Izv. prof. dr. sc. Violeta Valjan Vukić

Zadar, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Aleksandra Kosanović**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Procjena kvalitete odnosa odgojitelja i stručnih suradnika u predškolskim ustanovama** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 4. rujna 2023.

SAŽETAK

Kvalitetan odnos među suradnicima jedan je od ključnih faktora svake organizacije, pa tako i kod odgojno-obrazovne ustanove za predškolski odgoj i obrazovanje. Glavni cilj istraživanja bio je ispitati kako odgajatelji procjenjuju kvalitetu svojeg odnosa sa stručnim suradnicima; pedagogom, psihologom, zdravstvenim voditeljem i stručnjakom edukacijsko-rehabilitacijskog profila (edukacijski rehabilitator, logoped, socijalni pedagog). Na početku rada definirani su odnosi, što pridonosi njihovoj kvaliteti, kako funkcionira timski rad u vrtiću te koje su moguće barijere. Nadalje, prikazane su uloge svih stručnih suradnika i opisana je njihova suradnja sa odgajateljima. Na kraju rada prikazani su rezultati istraživanja koje je provedeno u četiri županije, Zadarska, Karlovačka, Zagrebačka i Grad Zagreb koji pokazuju da se odgajatelji često susreću sa nekoliko problema tj. barijerama koje ih ometaju u želji za kvalitetnim odnosom sa stručnim suradnicima. Najčešće su to želja za većom prisutnosti stručnih suradnika u odgojno-obrazovnim skupinama, ravnopravan odnos, želja za iskrenom i otvorenom komunikacijom, veća otvorenost i uvažavanje prijedloga te pružanje veće podrške u radu s roditeljima.

Ključne riječi: odnosi, odgojitelj, stručni suradnik, dječji vrtić, timski rad

Assessment of the quality of relations between educators and professional associates in preschool institutions

SUMMARY

A quality relationship between co-workers is one of the key factors of every organization, including preschool education institutions. The main goal of the research was to gain insight into the assessment of preschool teacher and the relationship between them and professional associates; pedagogue, psychologist, health manager and expert in educational and rehabilitation profile (educational rehabilitator, speech therapist, social pedagogue). At the beginning of the work, relationships are defined, what contributes to their quality, how teamwork works in kindergarten and what are the possible barriers. Furthermore, the roles of all professional associates are presented and their cooperation with educators is described. At the end of the paper, the results of the research conducted in four counties, Zadar, Karlovačka, Zagrebačka and the City of Zagreb, are presented, which show that preschool teacher often encounter several problems, ie. barriers that hinder them in their desire for a quality relationship with professional colleagues. Most often, these are the desire for a greater presence of professional associates in educational groups, an equal relationship, a desire for honest and open communication, greater openness and respect for suggestions, and greater support in working with parents.

Key words: relationships, preschool teacher, professional associate, kindergarten, team work

SADRŽAJ

1. Uvod.....	2
2. Međuljudski odnosi	2
2.1. Barijere u odnosima	3
2.2. Odnosi u predškolskim ustanovama	4
3. Komunikacija kao temelj međuljudskih odnosa	6
3.1. Verbalna i neverbalna komunikacija	7
4. Timski rad.....	9
4.1. Timski rad u vrtiću.....	12
5. Uloga odgajatelja.....	13
5.1. Obrazovna uloga odgajatelja.....	14
5.2. Uloga odgajatelja u djetetovoj igri.....	15
5.3. Odgajatelj u suradnji s roditeljima.....	16
6. Uloga pedagoga.....	17
6.1. Pedagog i njegove kompetencije	18
6.2. Pedagog kao posrednik odnosa odgojitelja i roditelja	20
6.3. Pedagogova uloga u odgojiteljevom profesionalnom razvoju.....	21
7. Uloga psihologa.....	23
7.1. Suradnja s djecom	23
7.2. Suradnja s roditeljima.....	24
7.3. Suradnja s odgojiteljima	24
8. Uloga zdravstvenog voditelja	25
8.1. Suradnja zdravstvenog voditelja sa odgojiteljima i ostalim članovima dječjeg vrtića	26
8.2. Najčešće bolesti predškolske djece i njihova prevencija	27
8.3. Pravilna prehrana u ulozi sprječavanja bolesti	30
9. Uloga stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila	31

9.1. Suradnja stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila sa odgojiteljem, roditeljem i ostalim stručnjacima	33
9.2. Kompetencije stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila.....	34
9.3. Logoped	35
9.4. Socijalni pedagog	35
10. ISTRAŽIVANJE	36
10.1. Metoda istraživanja	37
10.1.1. Uzorak istraživanja	37
10.1.2. Instrument i postupak provedbe istraživanja	38
10.1.3. Rezultati i rasprava istraživanja.....	38
11. ZAKLJUČAK.....	57
12. LITERATURA	59

1. Uvod

Kvalitetni odnosi među ljudima u radnim organizacijama vrlo su bitni jer utječu na psihički, a time i profesionalni razvoj pojedinca. Jedan od osnovnih pokazatelja kvalitetnih odnosa je dobra i uvažavajuća komunikacija. U ustanovi za rani i predškolski odgoj i obrazovanje odgojitelj usko surađuje zajedno sa stručnim suradnicima: pedagogom, psihologom, zdravstvenim voditeljem i stručnjakom edukacijsko-rehabilitacijskog profila (logoped, socijalni pedagog). Svaki od stručnih suradnika ima jasno definirane uloge koje dolaze do izražaja i mogućnosti provedbe jedino ako su svi članovi spremni na suradnju. Stručnim kompetencijama stručni suradnici i odgojitelj usmjereni su na zajedničko ostvarivanje ciljeva Nacionalnog kurikulumu kojima osiguravaju djetetov cjelovit razvoj, odgoj, učenje djeteta i razvijaju njegove vještine i kompetencije. Kako bi mogli zajedničko djelovati, bitno je njegovati podržavajući odnos.

Ovaj se rad sastoji od teorijskog dijela u kojem su opisani odnosi, komunikacija, prepreke u odnosima i komunikaciji, djelovanje timskog rada te opis posla svakog pojedinog stručnog suradnika i njegovog djelovanja zajedno s odgojiteljem. U drugom empirijskom dijelu rada prikazat će se rezultati istraživanja u kojem su odgajatelji procjenjivali kvalitetu svojeg odnosa sa stručnim suradnicima. Istraživanje je provedeno na uzorku odgajatelja na području Zadarske, Karlovačke i Zagrebačke županije te Grada Zagreba.

Ukoliko je unutar ustanove prisutno pozitivno ozračje unapređuje se kvaliteta samog odgojno-obrazovnog rada. Odgojitelj uz adekvatnu pomoć stručnih suradnika prikuplja, organizira, interpretira, valorizira i dokumentira svoju odgojno-obrazovnu praksu i jedino na taj način može pridonijeti razvoju svoje odgojno-obrazovne skupine, stvoriti poticajnu okolinu i pravodobno odgovoriti na sve potrebe djeteta i odraslih u zajednici.

2. Međuljudski odnosi

Odnosi predstavljaju širok pojam i puno je znanstvenih istraživanja i članaka posvećeno upravo njima. Prema hrvatskoj enciklopediji odnosi među ljudima definirani su kao svakodnevni odnosi i problemi ljudskog društva u kojem postoje slaganja i neslaganja pojedinaca ili društvenih skupina.

U odnosima je bitna komunikacija koja je temelj uspjeha privatnih ili poslovnih odnosa. U svakoj radnoj organizaciji, pa tako i u odgojno-obrazovnim ustanovama, jedna od ključnih stavki za uspješan i produktivan rad je održavanje kvalitetnih međuljudskih odnosa. Zbog toga razvijanje kvalitetnih odnosa postaje imperativ pa je tako sve je više radionica, edukacija i usavršavanja na tu temu. Autorica Blažević (2014) slaže se da su odnosi vitalni dio svake organizacije i da međuljudski odnosi predstavljaju interakciju između dvojicu ili više sudionika.

Pozitivni međuljudski odnosi na poslu odvijaju se ako osoba i ostali suradnici posjeduju sljedeće tri vještine: razumijevanje suradnika, težnja za razumijevanjem drugih ljudi, a i da čovjek sam bude shvaćen (slušanje s empatijom) i na kraju uporaba pozitivne komunikacije. Dakle, suradničke odnose nije lako izgraditi, potrebno je mnogo truda i ulaganja.

2.1. Barijere u odnosima

Konflikt je postupak koji nastaje i može se razviti u odnosu između minimum dvoje subjekata koji imaju zanimanje za istu vrijednost (Krešić, 2013). Isti autor definira sukob u radnoj organizaciji kao odupiranje svakoj informaciji, a moguće razloge nastajanja navodi da da je zbog manjka moći, resursa ili društvenog položaja, razumijevanje ili prihvaćanje različitih vrijednosti u sustavu ili različite želje, potrebe i interesi. (Krešić, 2013).

U radnim organizacijama često postoje dvije vrste konflikata: sadržajni (strukturalni) i osobni (emocionalni). Prvi se odnosi na neslaganje sa ciljevima i načinima do njegovog dolaska, a drugi se naziva još i sukobom ličnosti u kojem se osobe ne podnose zbog karaktera osobe. Mogući razlozi zbog manifestacije sukoba u radu su neistovjetne ličnosti, drugačiji sustavi i vrijednosti, nedovoljno jasna zaduženja na radnom mjestu, smanjen obujam sredstava, nepoznavanje metoda komunikacija, prevelika ovisnost rada o drugima, nedovoljno jasna pravila te prijašnji sukobi koji nisu riješeni (Krešić, 2013).

Također Miljković i Rijavec (2002) u svojoj knjizi „Kako rješavati konflikte?“ navode da su mogući uzroci sukoba na razini pojedinca:

- a) različite vrijednosti
- b) ugrožen status
- c) određene karakteristike ličnosti
- d) nedostatak povjerenja

Osobni konflikti uključuju emocije kao što je ljutnja, nepovjerenje, ogorčenje i strah, a konflikt se najčešće odvija oko emocija, a ne konkretnog problema. Stranama u sukobu nije glavni cilj riješiti problem, nego se strane međusobno poraze. S vremenom se navedeni sukobi mogu pojačava i dodatno se traže novi problemi. Konflikti u organizaciji mogu se spriječiti ako su svakom članu u organizaciji jasni ciljevi rada, stoga se uloga pojedinca, misija i vizija organizacije mora jasno definirati te je potrebno njegovati suradničku atmosferu. Ona se njeguje na način da se osobe u organizaciji međusobno slušaju i da svatko od njih njeguje i potiče slušanje ostalih. Osobni konflikti mogu se spriječiti ako se vodi računa o tome kako govoriti jer je jezik moćno oružje kojim se mogu spriječiti brojni konflikti. Potrebno je njegovati pozitivan govor umjesto negativnog govora. Pozitivan govor uključuje:

- „govori osobi što može učiniti
- predlaganje drugih mogućnosti
- poticanje i ohrabivanje osobe
- naglašavanje pozitivnih akcija i posljedica koje osoba poduzima“ (Rijavec, Miljković, 2002: 56).

Konflikti se mogu spriječiti na način da se izbjegavaju naredbe, prijetnje, etiketiranje i procjenjivanje. Kritiku ne treba doživljavati kao osobni napad, već kao savjet kojim se želi riješiti postojeći problem. Bitno je postati svjestan okidača konflikta i tako izbjeći nepotrebne sukobe. Ukoliko osoba ima „loš dan“ i počne se „istresati“ na drugu osobu, kod prve osobe se smanjuje napetost na kratko vrijeme, ali se povećava napetost kod druge osobe što može izazvati konflikt. Stoga je najbolje naći alternativna rješenja za napetost poput odvajanja od ljudi i rješavanja problema sa sobom samim. Ljudi nisu svi isti, svaki pojedinac ima različite želje i ciljeve, no svatko od njih može naučiti kako biti tolerantniji i kako prihvaćati ljude oko sebe (Rijavec, Miljković, 2002).

2.2. Odnosi u predškolskim ustanovama

Prema Priručniku za samovrednovanje (2012) kvalitetu rada karakteriziraju kvalitetni odnosi koji se temelje na razumijevanju i prihvaćanju, a takav se odnos naziva profesionalno partnerstvo. Profesionalno partnerstvo karakteristično je po komunikaciji odgajatelja i ostalih suradnika koja je dvosmjerna i bazirana na poštivanju. Takvo partnerstvo ubraja međusobno

pružanje potpore vezanih uz odgojno-obrazovni rad. Zajedničkim razmišljanjem, realizacijom i evaluacijom procesa poduže se kvaliteta procesa (Priručnik za samovrednovanje, 2012).

Suradnički odnosi temeljeni su na uvažavajućim, ravnopravnim i poticajnim odnosima koji uključuje međusobno poštivanje i povjerenje. Ukoliko su prisutni zajamčeno je i unapređenje odgojno-obrazovne djelatnosti i takva kultura postaje suradnička. U njoj je omogućeno zajedničko shvaćanje, promišljanje, planiranje i interpretiranje procesa za odgoj i obrazovanje (Priručnik za samovrednovanje, 2012). Na taj se način povezuju svi djelatnici i dolazi do timskog rada ljudi koji imaju istu viziju. Ukoliko postoji zajednička vizija u ustanovi, stvara se osjećaj svrhovitosti, razumijevanja procesa i željenog postignuća. Na taj način usklađuju se akcije odgojitelja i stručnih suradnika. Također, postojanje zajedničke vizije omogućuju suradnju svih ljudi, pa tako ljudi koji nisu imali povjerenje u druge, zajednička viziju omogućuje početak suradnje (Senge, 2006 prema Priručnik za samovrednovanje, 2012).

Autorice Miljak i Vujičić (2002) uspoređuju odnos stručnog tima i odgajatelja sa odnosom odgojitelja i djece i navode da odgajatelj treba raditi s djecom, a ne na njima jer djeca nisu objekti nego subjekti. Navode kako odgojitelji stvaraju poticajno okruženje djeci u kojem mogu neometano učiti i razvijati se pa ističu da na taj način članovi stručnog tima stvaraju isto okruženje odgojiteljima u kojima imaju prilike učiti čineći i sudjelujući. U tome je uloga suradnika ukazati im na pogreške i poticati ih na samostalno uviđanje istih i ispravljanje.

Kvalitetni odnosi omogućuju opće funkcioniranje zajednice. Autor Duck (2007) slaže se da je razvoj povjerenja i otvorenosti odnosno partnerstva preduvjet za ostvarivanje kvalitetnog odnosa. Partnerski odnosi utječu na kvalitetu rada i na motivaciju suradnika. Ukoliko svaki stručni suradnik i odgojitelj održavaju odnose pune podrške, razumijevanja i otvorenosti isto to prenosit će i na djecu i tako stvoriti kvalitetne uvjete u kojima će djeca imati priliku za neometan razvoj što je naposljetku i cilj odgojno-obrazovne zajednice. Ukoliko su komentari upućeni i prihvaćeni u smislu razvoja, a ne u smislu kritiziranja, stvara se zajedničko razumijevanje i stvarnost (Priručnik za samovrednovanje, 2012). Kada se postigne način rada u kojem se svi sudionici osjećaju prihvaćeno, a ne neugroženo, ravnopravno i spremno na slobodno izražavanje mišljenja u kojem prevladava podržavajuća komunikacija, kultura ustanove može samo napredovati.

S druge strane, odnos je također definiran kao mogućnost neslaganja pojedinca ili društvenih skupina. Agresivnost u kolektivu predstavlja velik problem. Znanstveno je dokazano da je karakteristika agresivnosti muškog spola fizička, a za osobe ženskog spola verbalna.

Obzirom da u odgojno-obrazovnim ustanovama prevladavaju osobe ženskog spola, češće je vidljiva verbalna agresivnost. Autori Stojnović i Hitrec (2014) slažu se kako je ta aktivnost više prikrivena, odnosno da su prisutni tračevi, spletkarenje, ogovaranje. Također, prisutnost etiketiranja i kritiziranja drugog člana predstavlja veliku prepreku u postavljanju kvalitetnih odnosa. Slunjski (2018) navodi da ako prevladavaju negativni odnosi, ne uvažavanje poticaja za stalnim promišljanjem vlastitog rada dolazi do gušenja entuzijazma sudionika odgojno-obrazovne ustanove i njihove želje za profesionalnim razvoje. Naglašava da upravo ovakav način rada u ustanovi dovode do negativnog stajališta u profesiji, a kasnije i u osobnom profesionalnom identitetu. Bitno je prepoznati izražavanje negativnih stavova, vrijednosti i stajališta pojedinaca koji primjenom navedenih stajališta pridonose stvaranju disfunkcionalne odgojno-obrazovne ustanove. Ističe da je bitno stvoriti ozračje u kojem će se svim djelatnicima stvoriti mogućnost za kontinuirani rast i razvoj, učenje i izmjenu naučenih znanja s drugima jer jedino tako moguć način unapređuje kvaliteta odgojno-obrazovnog rada. Pozitivna kultura u kojoj se potiče individualni i grupni razvoj dovodi do pozitivnih promjena prema unapređenju kulture odgojno-obrazovne ustanove.

Autorica Brajković (2013) slaže se da konflikti mogu predstavljati ozbiljnu prijetnju uspjehu u radu i da je najčešći razlog konflikta zajedničko nerazumijevanje nekog pojma. S druge strane ističe da su konflikti normalni i da se mogu riješiti iskrenošću i usmjeravanjem na postojeće probleme unutar zajednice. Smatra da konflikt može pridonijeti novu kreativnu snagu i da je zdrav ako dođe zbog neslaganja oko ideja i pretpostavki jer onda pridonosi novom načinu razmišljanja. Također, nepostojanje konflikta veže uz pasivnost i neproduktivnost članova zajednice (Brajković, 2013).

3. Komunikacija kao temelj međuljudskih odnosa

Kao što je prethodno navedeno, ključan element za izgradnju kvalitetnih odnosa je poticanje otvorene i uvažavajuće komunikacije. „Komunikacija i jezik, te sve što je u njih kulturalno ugrađeno, temelji su za utvrđivanje ponašanja u odnosima i njihove kvalitete“ (Duck, 2007: 10). Autorice Miljković i Rijavec (2002) navode kako je gotovo nemoguće pronaći posao u kojem ne postoji komunikacija. Ističu istraživanja ostalih autora u kojem opisuju kako više od polovice neuspješnih menadžerskih poslova dolazi zbog bijedne komunikacije. Također navode nerazumijevanje prenesenog sadržaja kao jedan od većih problema. „Razgovor je sastavni dio

odnosa – bilo da oni započinju, poboljšavaju se, raspadaju ili se jednostavno nastavljaju“ (Duck, 2007:12). Kako bi komunikacija bila uspješna, potrebno je znati razliku između podataka i informacija. Podatci su mješavina činjenica i brojeva, a informacija je podatak smislenog oblika. Točna informacija dana u pravo vrijeme koja je uz to i potpuna i važna ima najveću korist (Rouse, Rouse, 2005).

Dječji vrtić obiluje brojnim događanjima i informacija, a tijekom rada nerijetko je nepredvidiv stoga je bitno kako će se informacije prenijeti. Budući da je posao članova odgojno-obrazovne zajednice usko vezan uz rad s djecom, informacije koje se prenose među članovima stručnog tima moraju imati sva navedena obilježja.

3.1. Verbalna i neverbalna komunikacija

Proučavanjem literature može se pronaći nekoliko vrsta komunikacije. Za ovu temu potrebno će biti navesti dvije vrste komunikacija: verbalnu i neverbalnu. Miljković i Rijavec, (2002). Ističu da verbalna komunikacija prenosi sirove informacije, a neverbalna reakcije odnosno emocije vezane uz tu informaciju. Verbalni tip komunikacije postiže se govorom, pismom ili zapisom govora, dok je neverbalna komunikacija namjerno ili nenamjerno komuniciranje bez riječi. U verbalnoj komunikaciji moguće je riječima sakriti pravo mišljenje, dok je u neverbalnoj komunikaciji to djelomično moguće zbog toga što se facijalne ekspresije teže kontroliraju (Krešić, 2013). Autorica Krešić (2013) slikovito je pokazala odnos između verbalne i neverbalne komunikacije u kojoj 55% udjela ima govor tijela, 38% intonacija glasa, a tek 7% značaja imaju riječi.

Verbalna komunikacija odvija se pomoću pisanog i govorenog jezika i jedna je od osnovnih aktivnosti čovjeka. Usmenom komunikacijom razgovorom, pitanjem i odgovorom odmah dobiva povratnu informaciju o njihovom razgovoru. Budući da se razgovor odvija licem u licem, čovjek se može usredotočiti i na neverbalnu komunikaciju sugovornika. Usmena komunikacija može imati negativnih strana jer ljudi često ne razmišljaju dovoljno o tome što će reći pa je moguća pojava nerazumijevanja. Također, moguće je da govornik zaboravi ili ne izreče bitan detalj te tako ne ponudi adekvatan odgovor. Pisana komunikacija donosi nekoliko prednosti nad usmenom jer pruža više vremena za razmišljanje o tome koju poruku govornik želi prenijeti. Također omogućuje trajan zapis pa ju primatelj može nekoliko puta pročitati kako

bi dobro utvrdio važne detalje poruke. Lošija strana ove komunikacije odnosi se na oduzimanje previše vremena za pisanje i predugo čekanje na povratnu informaciju (Rouse, Rouse, 2005).

Neverbalna komunikacija odnosi se na različite izraze lica, pogled, geste, udaljenost među sugovornicima pa čak i ton glasa. Neverbalna komunikacija može prenijeti veću poruku i imati veće značenje od izgovorenih riječi jer uključuje veći broj osjetila u komunikaciji. Izraz lica odnosi se na različite pokrete lica poput podizanja obrva, širenje nosnica, položaj usta i ostale pokrete koje uključuju mišiće lica. Licem pokazujemo sedam osnovnih osjećaja: sreću, ljutnju, tugu, strah, iznenađenje, srdžbu, gađenje, prezir i zanimanje i samo pravi glumci mogu im oduprijeti i ne pokazati ih. Govor tijela također puno govori o sugovorniku, primjerice prekrizene ruke mogu biti pokazatelj osobe koja je rezervirana ili defenzivna. Ukoliko se osoba blago naginje prema sugovorniku, može ukazivati na zainteresiranost. Udaljenost označava intimnost sugovornika što znači da se prostor između njih sužava što je osoba bliža sa drugom, a formalni odnosi zahtijevaju veću distancu. Bitno je poštivati osobni prostor sugovornika i znati procijeniti kada je primjeren. Pogled u određenim kulturama može stvoriti problem jer predugo gledanje sugovornika u oči ili previše izravno može biti uvredljivo (Rouse, Rouse 2005). Dakle, ne postoji univerzalni rječnik neverbalne komunikacije, on ovisi o situaciji i o sugovorniku stoga je bitno promatrati neverbalne znakove ljudi kojima smo okruženi.

Osim rada s djecom, odgojitelj i stručni suradnici često provode refleksije i vrednuju odgojno-obrazovni proces s ciljem unapređenja istog. U ovom procesu također je potreban razgovor u kojem će obje strane biti svjesne svoje verbalne, ali i neverbalne komunikacije. Samo uz kvalitetnu verbalnu i neverbalnu komunikaciju moguće je stvoriti uspješne međuljudske odnose i time postići zadovoljstvo među svim članovima ovog tima. Ključ uspješne komunikacije između stručnih suradnika i odgojitelja je i pažljivo slušanje koje označava da je osoba zainteresirana za sugovornikovo mišljenje. Ukoliko sugovornici ne slušaju pažljivo može doći do nesporazuma koji vodi do konflikta, a samim time se i smanjuje kvaliteta odnosa i dolazi do loše suradnje.

4. Timski rad

Brojne su definicije pojma timskog rada. Prema Stojnović i Hiterc (2014) timove čine grupe u organizaciji, a njih pak čine nezavisni članovi koji imaju iste ciljeve i upravljaju svojim aktivnostima kako bi postigli taj cilj. Autor Petz (1992 prema Sindik, 2012) ističe kako je timski rad vezan uz pomno osmišljene aktivnosti koje izvršava oformljena skupina stručnih ljudi na način da je rad podijeljen u skladu sa njihovim kompetencijama i međusobnoj suradnji, a ne ovisno o položaju u formalnoj strukturi. Primarna svrha timskog rada nije okupiti istomišljenike, nego pomoću stručnjaka različitih ideja i stavova razjasniti i uočiti probleme. (Kobolt, Žižak, 2006). Također, važnost timskog rada implicitno ističe Brajša (1996:125) rečenicom „tim je osoba sastavljena od pojedinaca“. Navedene definicije ističu kako je timski rad sastavljen od manje skupine ljudi koji imaju zajednički cilj i način na koji pristupaju prema postizanju cilja. Postizanje istog cilja i put prema istom, samom pojedincu bio bi znatno zahtjevniji. (Nikić, 2004).

Kako bi tim uspješno ispunio svoj cilj, bitna je suradnja među članovima u kojoj svaki pojedinac može iskazati te tako ujediniti svoje profesionalne i osobne potencijale (Kobolt, Žižak, 2006). Autori Robinson i Judge (2009 prema Pletenac) utvrdili su kako postoji četiri vrsta timova:

1. Problemski timovi – broje do 10 članova tima istog odjela sastaje se nekoliko puta na tjednoj bazi. Koriste svoja znanja i vještine te razgovaraju o načinima na koje mogu poboljšati svoj rad i učinkovitost.
2. Samovođeni radni timovi – od 10 do 15 članova povezanih međusobno ovisnim poslovima koji nose veliku odgovornost. Zadatak tima uključuju planiranje, podjelu poslova i zadataka i nadzor nad radom. Vrlo je bitno naglasiti da ove zadatke vode sami, biraju članove te se i međusobno vrednuju.
3. Međufunkcijski timovi – članovi tima koji su hijerarhijski jednaki, ali obavljaju različita područja rada. Zajedno rješavaju neke zadatke te brže dolaze do inovacija, ali problem ovakvih timova jest upravo to što povezuju više različitih razina pa često dolazi do pitanja o autentičnosti ostalih članova.
4. Virtualni timovi – članovi tima komuniciraju putem računala, interneta ili ostalih medija kako bi uspješno obavili zajedničke zadatke (Pletenac, 2013).

Broj članova u timu od velike je važnosti jer utječe na njegovu učinkovitost. Mnogi autori ističu kako je tim sastavljen od najmanje četiri člana najpovoljniji jer manji broj od toga nema toliku djelotvornost. Nadalje, tim koji ima više od dvanaest članova donosi brojne izazove jer je povećana vjerojatnost za konflikte i razvijanje podgrupa (Pletenac, 2013). S druge strane, manji timovi razvijaju prisniji i neformalni odnos, čime je povećano zadovoljstvo članova (Rot, 1983 prema Sindik 2012).

Većina autora navodi iste ili slične karakteristike i vještine potrebne za uspješno djelovanje tima. Autor Nikić (2004) ističe empatiju kao jednu od bitnih osobina suradnika, ali i vođe jer smatra da osobe koje žele i znaju održavati dobre prijateljske odnose među ljudima stvaraju čvrste temelje za uspješnu suradnju koja donosi pozitivne učinke. Nadalje, svi sudionici tima moraju biti spremni na međusobnu suradnju i zajednički trud te voditi smislene i argumentirane rasprave koje ne vode do sukoba, nego do konstruktivnog rješenja ili donošenja odluke. U procesu nalaženja konstruktivnog rješenja bitno je voditi otvorenu komunikaciju što u teoriji djeluje vrlo jednostavno, no ne i u praksi. Nikić (2004) navodi sljedeće tipove komunikatora, a jedan od njih je defenzivni koja najčešće izbjegava komunikaciju ili se teže upušta u nju. Neutralni tip je osoba koja nema dovoljno motivacije za razgovor stoga ju je potrebno poticati. Optimalni tip osobe je ugodan sugovornik koji je strpljiv, sluša ostale i ostavlja pozitivan utisak na ostale. Na kraju ofenzivni tip je osoba prepuna energije, upornosti i koja svojim nastupom želi ostaviti dojam na ostale ljude stoga uglavnom govori o sebi, a teže sluša ostale.

Uspješna komunikacija označava poznavanje osobnog osnovnog tipa komunikatora, a zatim i osnovni tip sugovornika. Potrebno je krenuti od sebe i biti pristojan, konkretno i sažeto objasniti svoja mišljenja te biti korektan prema sugovorniku u smislu da se poštuju njegova stajališta i argumenti koje iznosi. Takav ugodan i zanimljiv razgovor dovest će do kvalitetne komunikacije među sugovornicima (Nikić, 2004 prema Gnjato, 2003). Tim je korak bliže kvalitetnoj suradnji ukoliko se na samom početku postave jasni objektivni ciljevi i očekivanja te uočavanje i suočavanje sa članovima koji koče tim. Kako bi se izbjegao navedeni slučaj, potrebno je da svaki član radnog tima bude svjestan sebe i samokritičan prilikom procjene svojih sposobnosti i znanja. Inicijativa koju daje vođa tima je također od velike važnosti kao i činjenica da svi članovi zauzmu proaktivno stajalište prema rješenju problema te da svojim angažmanom nađu ispravno rješenje bez odlaska pred većim izazovima. Samopouzdanje i motivacija navode se kao jedni od glavnih pokretača za dobar rad. Osobe koje posjeduju navedene kompetencije spremne su na brojne izazove u poslu. Upravo prilikom obavljanja zajedničkih zadaća može doći do navedenih izazova prilikom ispunjavanja cilja. Ukoliko cilj

nije ispunjen po zadanom planu, voditelj i članovi tima trebaju biti fleksibilni te spremni na mijenjanje načina rada. Nadalje, dobrom organizacijom obavljeno je gotovo posla. Vođa tima je taj koji treba procijeniti dobre i loše karakteristike svojih članova te na temelju toga podijeliti zadatke. Naravno, vođa ne donosi odluke samostalno, nego na zanimljiv i uvjerljiv način predstavlja svoju viziju cilja koji će motivirati tim da svi zajedno dođu do istog. Potrebno je da vođa tima zna stvoriti ugodno ozračje ispunjeno motivacijom, prijateljstvom i zajedništvom jer jedino tako svi zajedno mogu iskoristiti svoje osobne i profesionalne potencijale. Na kraju, ukoliko se ispoštuju svi gore navedeni čimbenici, dolazi se do donošenja ispravne odluke (Nikić, 2004). Slično, autor Brajša (1995) ističe kako osnovni preduvjeti za učinkovit timski rad leže upravo među samim članovima tima, a to je pripadanje timu, zajednička suradnja, kvalitetni međusobni odnosi i komunikacija, sposobnost prilagodbe i uvažavanje jedni drugih.

Istraživanjem timova, postoji osam različitih uloga koja su prisutna gotovo u svakom timu. Korisno je da svaki član može ispunjavati više navedenih uloga zbog nepredvidivih situacija (Miljković, Rijavec 2007). Uloge u timu su:

1. Izvršitelj – disciplinirana i pouzdana osoba sa bogatim iskustvom koja stavlja organizaciju na prvo mjesto, no zbog svojih konzervativnih stajališta i manjka želje za promjenom, teško nastaju nove ideje
2. Koordinator – mirna, jednostavna i praktična osoba koja je sposobna uočiti sposobnosti i karakteristike svakog pojedinog člana te sukladno tome usmjeravati ih na ostvarivanje cilja
3. Pokretač – energična osoba sa izraženim natjecateljskim duhom koja teško podnosi neuspjeh. Osoba može biti korisna u tromoj grupi jer pokreće članove na akciju, ali postoji mogućnost za uništenje već stabilne i dobro stojeće grupe
4. Kreativac – inovativna i inteligentna osoba sa novim kreativnim, nekad radikalnim idejama koja je zbog toga sklona zanemariti protokol
5. Istraživač – socijalna i entuzijastična osoba koja prikuplja ideje te ih razvija
6. Promatrač – procjenjivač – jedan od najinteligentnijih članova tima koja svojom staloženošću, objektivnošću i logičnošću vodi računa o dobrom promišljanju ideje prije nego što postane konačna odluka.

Svojim sporim, ali dobrim razmišljanjem nikad nije u krivu te ima veliku vrijednost.

7. Timski radnik – orijentiran je na međuljudske odnose i održavanje ugodnog ozračja u grupi te je dobar u smirivanju konfliktnih i kriznih situacija pri čemu ne narušava nijednog člana
8. Finalizator – iziskuje i ulaže veliki napor kako bi doveo stvari do finalnog rješenja (Miljković, Rijavec, 2007).

Nasuprot obilježja uspješnog tima i njegovih članova, za neuspješni tim karakteristične osobine su niska moralnost tima, upitne intelektualne sposobnosti, negativne osobine ličnosti, nedovoljno jasne uloge koje nisu pravilno podijeljene i neravnoteža uloga i zaslijepljenost (Miljković, Rijavec 2007). Neuspješna grupa koči i ograničava potencijale svih članova, a rezultati navedenih grupa lošiji su nego da je svaki član radio pojedinačno, što znači da skupa ne mogu funkcionirati: „Matematička formula takvih ekipa bi glasila: $1+1+1= -3$ “ (Brajša, 1995:132).

4.1. Timski rad u vrtiću

Definicija predškolskog kurikulumu u užem smislu je odgojno-obrazovna konstrukcija koja se zajednički gradi te se odnosi na sve odgojno-obrazovne interakcije unutar ustanove. Fenomen timskog rada usko je povezan je sa razvojem predškolskog kurikulumu, jedinstven je i neponovljiv jer se temelji se na zajedničkom izgrađivanju i istraživanju odgojno-obrazovne prakse (Karabatić, 2009). Ukoliko postoji osobna i zajednička vizija u zajednici, a uz to i želja za rad svakog pojedinca u timu, dječji vrtić postaje organizacija koja trajno uči (Ljubetić, 2009). Jedino u osiguranim uvjetima u kojima vlada sigurno ozračje ispunjeno prihvaćenošću za sve, subjekti odgojno-obrazovnog procesa imaju uvjete za oslobođenjem svojih kreativnih potencijala koji dovode do oblikovanja osobne i zajedničke vizije (Glasser, 2000 prema Ljubetić, 2009).

Dječji vrtić je zajednica koja broji puno dobrih, kvalitetnih, podržavajućih odnosa koji su povezani sa idejama, vizijom i stilom vođenja te utječu na funkcioniranje same ustanove. Kvalitetan odnos među suradnicima ima indirektan utjecaj na kvalitetu programa (Ljubetić, 2009 prema Sim Poh Kim, 2003). U prosvjetnim djelatnostima visoka važnost komunikacije i

kvalitetnih odnosa izražena je kao ni u jednim drugim te im je potrebno poklanjati veliku pozornost i podizati njezinu kvalitetu jer su u njima uključena djeca kojima odrasli (ravnatelj, stručni suradnik, odgojitelj, roditelj) služe kao model za učenje (Ljubetić, 2009).

U tradicionalnim zatvorenim vrtićima nema slobodne komunikacije te se temelji na zadovoljavanju interesa povlaštenih osoba ili grupa. Često dolazi do konflikata koje često ignoriraju ili ih riješi osoba koja posjeduje moć. S druge strane u odgojno-obrazovnim zajednicama koje teže stalnom učenju i razvoju, problemi se ne doživljavaju osobno, nego na razini sadržaja te ih zajednički rješavaju, imaju refleksivne dijaloge i debate (Ljubetić, 2009 prema Slunjski, 2006).

Također, autorice Mohorić i Nenadić-Bilan (2019) ističu važnost suradničke kulture u ustanovama predškolski odgoj koja se stvara zajedničkom suradnjom svih sudionika ustanove, djelatnika ustanove, djece, roditelja i vanjskih suradnika. Grupno izmjenjivanje informacija i razgovor odgojitelja i stručnog tima omogućuje odgojitelju mijenjanje ukorijenjenih hipoteza i mišljenja. Autorica Slunjski (2012) ističe da je za odgajateljev profesionalni razvoj nužno stvoriti i boraviti u uvjetima koji su napravljeni kao kod djece; eksperimentiranje, provjeravanje hipoteza, evaluiranje, refleksija i izmjena informacija s drugima.

5. Uloga odgajatelja

Prema Državnom pedagoškom standardu „odgojitelj je stručno osposobljena osoba za odgojno-obrazovni rad s djecom u dječjem vrtiću ili drugoj pravnoj osobi koja obavlja djelatnost predškolskog odgoja i naobrazbe“ (Državni pedagoški standard, NN. Br 10/97. i 107/07).

U skladu s člankom 26., Državnog pedagoškog standarda (2008) odgajateljeve uloge su brojne, a jedna od njih je izrada plana, programa i na kraju evaluacija odgojno-obrazovnog rada u dogovorenom razdoblju te vođenje dokumentacije o djeci. Za primjereno djelovanje, razumijevanje djece i praćenja njihovih interesa, ključnu ulogu ima dokumentacija pomoću koje odgajatelj može adekvatno planirati, programirati i vrednovati svoj odgojno-obrazovni rad. Slunjski (2012) navodi da je dokumentacija bitna stavka u radu s djecom koja odgajateljima pruža bolje razumijevanje i promatranje djece u neposrednom radu. Osim službene, sve je više zastupljena dokumentacija koju odgajatelji kreiraju kako bi imali bolji uvid u vlastitu praksu i time poboljšali kvalitetu procesa odgoja i obrazovanja. Nadalje, bitna odgajateljeva uloga koja uključuje rad s djecom je briga o prostorno-materijalnom okruženju. Svakodnevna interakcija

odgajatelja i djeteta omogućuje odgajatelju upoznavanje sa predznanjem djece, njihovim interesima, znanjima i vještinama. Sukladno tome, kreira prostorno-materijalno okruženje i planira istraživačko-spoznajne aktivnosti. Valjan Vukić (2012) navodi i opisuje kako izgleda poticajno okruženje u dječjem vrtiću. Ističe da je to prostor obogaćen brojnim materijalima koji omogućuju djeci da zajedno sa ostalom djecom i odraslima istražuje okolinu. Na taj način dijete razvija svoje socijalne i emocionalne sposobnosti i uspostavlja kvalitetne odnose s okolinom (Valjan Vukić, 2012). Također, na temelju opisanih promatranja djece, odgajatelj kreira istraživačko-spoznajne aktivnosti u kojem djeca samostalno ili u grupi promatraju, istražuju i provjeravaju te tako stječu nova znanja i iskustva. Odgajateljeva uloga, osim opskrbljivača materijalima, je i poticanje djece na kritičko mišljenje i razumijevanje pojmova. Odgajateljeva uloga odnosi se i na stvaranje kvalitetne i poticajne suradnje s roditeljima kao i sa stručnim suradnicima u vrtiću i sudionicima lokalne zajednice. Roditelj je primarni skrbnik djeteta stoga je najbolje upoznat sa djetetovim posebnostima i navikama, a s druge strane odgajatelj kao profesionalac informira roditelje i pruža podršku u odgoju djeteta. Odgajatelj upoznaje roditelje sa načinom rada u dječjem vrtiću te mu nudi mogućnost sudjelovanja i izgradnje programa rada. Ukoliko je odnos između odgajatelja i roditelja temeljen na međusobnom uvažavanju i suradničkom odnosu, za dijete se tako stvara poticajna okolina u kojoj se može neometano razvijati. Za održavanje kvalitetnih odnosa sa roditeljima mogu pomoći stručni suradnici kao važan čimbenik odgojno-obrazovnog rada u dječjem vrtiću. Suradnički odnos odgajatelja i stručnih suradnika uvelike doprinosi kvaliteti rada u ustanovi. Također, uključivanjem u suradnju sa lokalnom zajednicom, djeci je omogućeno stjecanje novih znanja, vještina i sposobnosti.

Dakle, pred odgajateljem su brojni zadatci koje mora izvršiti počevši od neposrednog rada s djecom i dokumentacije, uređenja prostora u kojem borave pa do suradnje sa svim stručnim suradnicima i roditeljima i rada na vlastitom profesionalnom usavršavanju.

5.1.Obrazovna uloga odgajatelja

Posao odgajatelja važna je stavka u djetetovu života jer ga njegovo djelovanje oblikuje u samostalno, sposobno i intelektualno jakog odraslog čovjeka koji može ostaviti sve svoje potencijale.

Kako bi uspjeli u tome, cjeloživotno obrazovanje odgajatelja važan je dio profesionalca jer svojim iskustvom i stečenim znanjem pruža kvalitetan cjelokupan razvoj djece i njihovih

sposobnosti. Autor Mendeš (2018) navodi kako je cjeloživotno obrazovanje odgajatelja njegovo pravo, obveza i odgovornost te kako je bitno konstantno stjecati i unapređivati svoja znanja vještine. Posao odgajatelja nosi izuzetno veliku odgovornost te odgajatelj mora biti profesionalac u svojem poslu koji je svjestan odgovornosti koju ima. Za uspjeh navedenog, potrebno je imati određene kompetencije. Autorica Šagud (2006) navodi kompetencije koji svaki suvremeni odgajatelj treba posjedovati. Jedna od njih je kontinuirano učenje i želja za istraživanje nepoznatog. Također, želja za napretkom u osobnom i profesionalnom smislu jedna je od bitnih stavki. Nadalje, odgajatelj kao kompetentna osoba treba poznavati psihofizičke karakteristike djeteta i procese njihovog učenja. Isto tako svjestan je da svako dijete ima različite kvalitete, a to može spoznati jedino ako dobro promatra i osluškuje djecu i njihove interese. To je osoba koja želi istraživati, uzimati u obzir mišljenja ostalih te je otvoren za sva pitanja i odgovore. Fleksibilan je, preuzima rizik i ne opterećen je prvotnim planom.

Prema Mendešu (2018) profesionalna uloga odgajatelja započinje inicijalnim (formalnim) obrazovanjem odgajatelja, zatim pripravništvom, a nastavlja na trajno profesionalno učenje. Inicijalno obrazovanje započinje stjecanjem znanja na fakultetu. Mnogi smatraju kako završetak preddiplomskog ili diplomskog studija označava kraj obrazovanja, no ono je tek početak i uvod u promicanju kvalitetnog razvoja odgajatelja u kojem stječe osnovna znanja vezana uz njegovu ulogu. Sljedeći proces profesionalne uloge odgajatelja je pripravništvo ili stažiranje. Pripravništvo je prvo zasnivanje radnog odnosa osobe kao odgajatelja i traje u vremenskom razdoblju od jedne godine te mu omogućuje samostalno i stručno obavljanje njegovih dužnosti. Nakon završenog pripravničkog staža, odgajatelj pripravnik upućuje se na polaganje stručnog ispita. Nakon položenog stručnog ispita slijedi trajno profesionalno obrazovanje u kojem odgajatelj nastavlja razvijati svoje kompetencije i kontinuirano se stručno usavršava.

5.2. Uloga odgajatelja u djetetovoj igri

Kvalitetan i stručan odgajatelj je osoba koja je spremna preispitati svoje kvalitete te ima želju za kontinuiranim učenjem i razvojem. U odnosu sa djetetom dobar je promatrač, slušatelj koji poznaje zakonitosti djetetovog rasta i razvoja te njegova procesa učenja – svako dijete je individua koji ima svoj tempo učenja i razvoja. Također, takav odgajatelj je svjestan da ne pruža djetetu samo znanje nego je zajedno sa njim ravnopravan sudionik u dječjem vrtiću.

Ponašanja odgajatelja u dječjoj igri uvelike ima utjecaj na djetetov razvoj. Šagud (2002) navodi kako preveliko uplitanje u dječju igru može dovesti do manjka kreativnosti kod djece. Ipak, većina autora navodi četiri uloge odgajatelja u dječjoj igri. Paralelni suigrač je odgajatelj koji nije u izravnoj interakciji s djetetom, već manipulira poticajem ili igrom kako bi pokazao mogućnosti uporabe igre. Nadalje, suigrač koji je u igrovnoj interakciji s djetetom i sugerira mu pravac igranja. Tutor je uloga odgajatelja koji ima dominantnu ulogu i izravno usmjerava i podučava dijete. Zadnja uloga je predstavnik realnosti koji ističe realnije konstruiranje u igri (Šagud, 2002). Autor navodi koja su dobra, a koja loša ponašanja odgajatelja u igri sa djetetom. Vrlo je bitno da odgajatelj potiče djetetovu samostalnost u svakoj komponenti njegove igre, pa čak i mogućim nesuglasticama sa ostalom djecom. Ideju djeteta prihvaća i razrađuje, razvija temu i obogaćuje igru novim ulogama. Demonstrira djetetu da ispravnije napravi radnju, ali se ne upliće direktno u njegov rad. Kratkim iskazom pohvale daje povratnu informaciju djetetu te ga na taj način motivira za nastavak. Ukoliko je neko dijete besposleno i samo promatra igru, potrebno ga je uključivati u onoj mjeri koje dijete to dopušta. Poželjna je i reorganizacija prostora u kojoj se djeca neometano mogu igrati i razvijati. Loše ponašanje odgajatelja smatra se ako unaprijed definira temu igre bez dogovora ili povratne informacije o interesima djece. Obavljanje zadatka umjesto djeteta također nije poželjno jer je potrebno da dijete samostalno pokuša riješiti problem te na taj način razviti samostalnost, vještine i nova znanja. Loše i negativne povratne informacije na dječje ponašanje i rad obeshrabruju djecu. Ukoliko odgajatelj ne sasluša djetetovu zamisao do kraja ili ju u potpunosti odbaci, smatra se da je riječ o lošem ponašanju. U igri se mogu pojaviti brojne emocije, a odgajateljev posao je da dijete emocije ne zatambljuje, već potiče dijete na samokontrolu i sposobnost nošenja s određenom emocijom.

5.3. Odgajatelj u suradnji s roditeljima

Partnerstvo odgajatelja i roditelja jedan je od ključnih elemenata koji pridonose kvaliteti ustanove. Suvremeni dječji vrtić mjesto je u kojem prevladavaju kvalitetni odnosi između odgajatelja i roditelja u kojem svi članovi imaju koristi uključujući i najmlađe članove – djecu. Partnerstvo podrazumijeva ravnopravnost uloga roditelja i odgojitelja, što znači da se međusobno prihvaćaju, uvažavaju sposobnosti i osobnosti odraslih, ali i djece.

Kako bi odnos bio ravnopravan, bitno je da oba člana budu jednako uključena u ovaj proces. Povjerenje je ključan preduvjet za uspješnom suradnjom, a to je moguće prepoznavanjem i zadovoljavanjem specifičnih potreba roditelja. Zajedničko planiranje, donošenje odluka,

otvorena komunikacija otvorenost i odsustvo kritiziranja i etiketiranja samo su neki od elemenata koje će pomoći u ostvarivanju njihovog zajedničkog cilja – dobrobit djeteta. Najveću „korist“ ovog suradničkog odnosa ima upravo dijete jer ima prilike rasti i razvijati se u poticajnom i sigurnom okruženju. Dijete uči po modelu, a osobe s kojima provodi najviše vremena upravo su roditelji i odgojitelji koji imaju prilike pružiti djetetu primjer kvalitetnih odnosa u kojem prevladava podržavajuća komunikacija i empatija. Oblici suradnje koji vode prema kvalitetnim odnosima mogu se podijeliti na različite modalitete suradnje, počevši od onih koji se odnose na jednosmjernan oblik komunikacije (letci, oglasne ploče) i dvosmjerni oblik komunikacije (roditeljski sastanci, individualni sastanci, svečanosti, izleti, radionice). Dakle, prema autoru Ljubetić (2014) brojni su čimbenici koji pridonose uspješnom partnerstvu. Jedan od njih je dijete stavljeno u fokus. To znači da su odgajatelji i roditelji spremni jasno i argumentirano izložiti djetetove snage i slabosti i mogu otvoreno o tome razgovarati. Konstruktivnost se odnosi na to da je roditelj upoznat sa ponašanjem djeteta te uzorkom i posljedicom određenog ponašanja na koje je spreman primjereno odgovoriti na njega. S roditeljima je bitno komunicirati na jasan i razumljiv jezik kako bi se smanjile prepreke pri obrazovanju. Također, bitno je da roditelji i odgajatelji konstantno komuniciraju kako bi imali uvid u potpun djetetov razvoj i njegove promjene. Ono najvažnije je da ta komunikacija bude otvorena i iskrena te oboje trebaju jedan drugome predočiti stvarna zbivanja i djetetova ponašanja, naravno što objektivnije.

6. Uloga pedagoga

Uloga pedagoga u odgojno-obrazovnim institucijama tijekom godina imala je različite funkcije. U početku uvođenja pedagoga kao stručnog suradnika u školama, primarna mu je uloga bila uloga pomagača ravnatelja s ciljem što boljeg usmjeravanja školske zajednice (Fajdetić, Šnidarić, 2012 prema Stančić, 1999). Za suvremeno doba karakteristične su stalne promjene u svakom aspektu života, mijenja se dinamika i organizacija života ljudi, pa tako i stručno-pedagoško djelovanje postaje kompleksnije. Uloga pedagoga je praćenje, podržavanje i unapređenje realizacije odgojno-obrazovnog rada. „Pedagog bi u tom timu trebao biti odgovoran za pedagoški aspekt organizacije ovog procesa. Trebao bi biti rukovoditelj i organizator procesa odgoja i obrazovanja djece u ustanovi i to takvog koji bi maksimalno uzimao u obzir i uvažavao suvremene znanstvene spoznaje o ranom odgoju, stvaralački ih

transformirao i prilagođavao konkretnim uvjetima u ustanovi, posebice djeci, ali i odgojiteljima, njihovim interesima, potrebama i posebnostima“ (Miljak, 2009; 178).

Odgojiteljima pruža adekvatnu potporu u stručnom usavršavanju i njihovom cjeloživotnom obrazovanju tako što potiče kontinuirane refleksije odgojno obrazovne prakse. Suraduje i sa roditeljima i zajedno sudjeluju u odgoju i obrazovanju djeteta i rješavaju svakodnevne odgojno-obrazovne izazove. Također, svojom ulogom znanstvenog praktičara provodi znanstvene spoznaje u ustanovi i pridonosi razvoju suradničke kulture i timskog rad. Dakle, pedagog je stručnjak koji aktivno istražuje odgojno-obrazovnu praksu. Čini to tako što istražuje uvjete, odgoj djece u obitelji i institucionalnom okruženju. Pedagog je stručnjak koji je aktivni istraživač odgojno-obrazovne prakse i on je istraživač odnosnih uvjeta, odgajanja djeteta u obitelji i institucionalnom okruženju (Vrgoč, 2000: 89).

6.1. Pedagog i njegove kompetencije

Pedagog ima posebnu ulogu stručnog suradnika jer predstavlja „vezu suradnika“ (Pintur, 2000:33) u vrtićkoj zajednici. Razlog tome je što ima najkompletniji uvid u sva odgojno-obrazovna događanja u praksi te ima zadatak unaprijediti ovu zajednicu. Zajedno s odgojiteljem i roditeljima pronalazi najbolje uvjete za uspješan rast i razvoj svakog pojedinog djeteta (Pintur, 2000).

Pedagozi se bave koordinacijom i vode stručno-pedagoški tim pa tako za uspjeh moraju biti dobro upoznati sa zajednicom. Poznavanje mikro konteksta ustanove, teorijsko znanje i osobno znanje (stavovi, uvjerenja, vrijednosti, očekivanja) čine pedagoga profesionalnim stručnjakom koji skupa sa ostalim stručnjacima sudjeluju u procesu unapređivanja zajedničkih uvjeta (Slunjski, 2019).

Kako bi se pedagog uspješno povezao sa članovima svojeg tima, nije dovoljno posjedovati samo stručno znanje, već bi trebao znati razumjeti svoj članove i imati empatiju prema njima. Profesionalna povezanost sa članovima tima odnosi se na ohrabrivanje članova, korištenje samorefleksije. Također, bitno je zadavati manje ciljeve koji su lakše dostižni i vezani su uz aktualnu mogućnost kulture ustanove. Bitno je provoditi zajedničku evaluaciju i težiti prema realnim i dostižnim ciljevima. Uložen trud bitno je pohvaliti i promatrati i uspoređivati vlastitu praksu u odnosu na jučer, a ne praksu ostalih stručnjaka. Također, konstruiranje kulture u kojoj će se uvažiti dijalozni svih članova u timu od odgajatelja, pedagoga i ravnatelja (Slunjski, 2019).

Pedagog usmjerava, motivira i ispituje odgajatelje te mu pruža podršku u njegovom osobnom i profesionalnom razvoju. Kako bi uspješno funkcionirali, odgojitelj i pedagog moraju poznavati kompetencije i odgovornosti njihovih profesionalnih uloga, no prije svega moraju graditi međusobno razumijevanje i poštovanje. Autorica Slunjski (2019) ističe kako su ove dvije komponente izrazito bitne jer smatra da odgojitelji ne razumiju ili pak nedovoljno razumiju profesionalnu ulogu pedagoga što dovodi to otpora pri izgrađivanju profesionalnih odnosa, straha ili čak omalovažavanja djelovanja pedagoga. Razlog tome navodi da odgajatelj percipira pedagoga kao mehanizma kontrole, pogrešno ga percipira te nema cjelovitu sliku o njemu.

Za stvaranje ozračja kojim vlada konstruktivna rasprava temeljena na profesionalnošću, za pedagoga su važni:

- „stvaranje povjerenja i sigurnosti između odgojitelja međusobno i s pedagogom
- povezivanje odgajatelja i pedagoga
- pristup relevantnim znanjima i informacijama
- individualni pristup odgajateljima u smislu uviđanja njihove trenutačne razine znanja i razumijevanja
- što više prilika za razmjenu mišljenja
- stvaranje čvrstog, svima razumljivog konteksta u kojem se rasprave odvijaju
- stvaranje zajedničkog znanja i razumijevanja
- osvješćivanje vlastite uloge u raspravama kako kod odgajatelja, tako i kod pedagoga
- stvaranje zajedničke vizije razvoja
- stvaranje zajedničkih vrijednosti“ (Slunjski, 2019:52).

Dakle, pred pedagogom je postavljen velik izazov jer osim znanja i vještine iz pedagogije, mora posjedovati znanja iz psihologije, komunikologije te raditi na sebi i svojim osobnim vještinama. Potrebno je znati stvoriti kontekst u kojem su jasna pravila zalaganja zajednice jer različitost mišljenja subjekata koji leže na istim temeljima stvara pozitivnu promjenu i rast cjelokupne ustanove (Slunjski, 2019).

6.2. Pedagog kao posrednik odnosa odgojitelja i roditelja

Za uspješno funkcioniranje dječjeg vrtića kao obrazovne zajednice potrebno je stvoriti kvalitetne uvjete za optimalan razvoj i odgoj djece. Kvalitetni uvjeti mogući su ako su uspostavljeni i kvalitetni odnosi među članovima.

Kultura predškolske ustanove prepoznaje se po organizaciji prostora, odnosa prema djeci, odnosima među svim članovima ustanove od djece do odraslih i kroz svakodnevne rutine koju konstruiraju odgajatelji i roditelji (Valjan-Vukić, Čeko-Jurišić, Miočić, 2011). U suvremenoj literaturi sve je češći pojam partnerstva odgojitelja i roditelja naspram suradnje jer partnerstvo predstavlja najvišu razinu suradnje među članovima. U partnerskim odnosima naglasak se stavlja na kvalitetnu komunikaciju koja predstavlja temelj svakog partnerstva. Dijete predškolske dobi sa odgojiteljem i roditeljem provodi najviše vremena stoga je njihova uloga jako bitna jer oboje imaju velik utjecaj na njegov cjelokupan razvoj. Obje strane posjeduju velika znanja i potencijale; roditelj kao djetetov primarni skrbnik i odgojitelj koji posjeduje stručne stavove i znanja. U njihovom odnosu mora vladati međusobno povjerenje, otvorenost, tolerancija, empatija i objektivnost. Međusobno se savjetuju, uče i dogovaraju, ali i dijele veliku odgovornost za djetetov odgoj, razvoj i postignuća. Odgojitelju i roditelju zajednički cilj treba biti briga za uspješan odgoj i razvoj djeteta u samostalno biće koje će ostvariti sve svoje potencijale i mogućnosti.

S druge strane, manjak osviještenosti odgajatelja i roditelja da je ostvarivanje partnerskih odnosa bitno, velika je prepreka. (Maglov, 2015). U svakom odnosu mogu se pojaviti nesuglasice pa tako i u odnosu između odgojitelja i roditelja. Mogući problemi javljaju se zbog nedostatka razumijevanja druge strane, neslaganja oko načina rada s djecom ili jednostavno zbog nedostatka kvalitetne komunikacije. Maglov (2015) opisuje uočenu pojavu u praksi kako velik broj odgojitelj prihvaća i uvažava informacije o djetetu i njihova mišljenja, ali svako veće uplitanje u odgoj djece u vrtiću doživljavaju kao prijetnja i nepoštivanje njihove profesije i stručnosti. Autorica Maglov (2015) opisuje da (prema Maleš 2001, prema Cunningham, Davis, 1985) odgojitelj može imati stav „modela stručnjaka“ koji se odnosi na to da odgojitelj ne uzima u obzir roditeljeve potrebe zbog toga što smatra da posjeduje više znanja od roditelja. Dakle, pomoć može pružiti pedagog kao član stručnog tima u vrtiću koji promovira i podržava dobre odnose koji se sastoje od spremnosti za sudjelovanje u svim oblicima (Maglov, 2015).

S obzirom na izazovna vremena i promjene u društvu, mijenjaju se stavovi i vrijednosti roditelja prema odgoju djece. Pedagogova uloga u predškolskoj ustanovi je također provoditi savjetodavan rad s roditeljima s ciljem unapređenje djetetova razvoja. Razlozi savjetovanja

moгу biti vezani uz poteškoću komuniciranja roditelja s djecom, nerazumijevanje djetetovih potreba ili pak rastava roditelja djeteta. U svakom od navedenih stavki pedagog svojim kompetencijama prenosi znanja i iskustva te tako jača i održava partnerske i suradničke odnose s obitelji i predškolskom ustanovom (Belinić, 2021).

6.3. Pedagogova uloga u odgojiteljevom profesionalnom razvoju

Pedagog pruža odgajatelju podršku u njegovom osobnom i profesionalnom pogledu. Odgojiteljevo je pravo, obveza i odgovornost cjeloživotno obrazovanje koje prema Mendešu (2018) počinje inicijalnim obrazovanjem, zatim stažiranjem i nastavlja se kontinuiranim profesionalnim usavršavanjem.

Brojni autori, uključujući i Slunjski (2016) ističu kako razvoj novih znanja, sustava vrijednosti i uvjerenja potiču uvođenje inovacija u odgojno-obrazovni sustav, a samim time i odgojitelje na razvoj novih pristupa, procesa i prakse. Nadalje, Slunjski i suradnici (2006) naglašavaju važnost samorefleksije odgojitelja jer im omogućuje bolje razumijevanje svoje pedagoške prakse i razvijanje svijesti o kvaliteti odgojno-obrazovnih intervencija u radu s djecom. U radu autorica i suradnici objašnjavaju kako se dječji vrtić razvija kao organizacija koja uči, na kojoj je stavljen poseban naglasak, jedino ako svi članovi kontinuirano zajednički istražuju i provode refleksiju na svoj rad. U tom procesu veliku ulogu ima pedagog koji zajedno sa svim članovima u ustanovi istražuje odgojno-obrazovnu praksu. Zajedno s odgojiteljima istražuje postavljenjem pitanja usko vezanih uz rad s djecom u skupini, prostorno-materijalnog okruženja, dječjih interesa i zahtjeva (Miljak, 2009). „Pedagoški lider bi uz pomoć drugih članova stručnog tima trebao biti glavni organizator kontinuiranih (akcijskih istraživanja) u svojoj ustanovu, u cilju unapređivanja odgojne prakse, stvaranja i razvijanja teorija“ (Miljak, 2009: 179). Također „pedagoški lider trebao bi posvetiti pozornost stvaranju zajednice svih sudionika ovog procesa, koja uči, istražuje, kontinuirano mijenja svoju odgojno-obrazovnu praksu, sukladno zahtjevima i potrebama djece i njihovih obitelji i potrebama suvremenog društva koje se također mijenja“ (Miljak, 2009: 179).

Kvalitetna odgojno-obrazovna praksa, odnosno organizacija koja uči ne postoji ako u njoj nema kompetentnih odgojitelja koji su spremni na promjenu prema boljem. Odgajatelji će postati proveditelji novih promjena tek kada osvijeste i shvate da su upravo oni koji su zaduženi sa njihovo mijenjanje i razumijevanje, a ukoliko kraj sebe imaju motiviranu podršku koja

prenosi tu motivaciju i na odgojitelja, uspjeh je zajamčen. U literaturi često nailazimo na pojam „*kritički prijatelj*“. Kritički prijatelj odnosi se na osobu od povjerenja koja je osobi s kojom obavlja aktivnosti spremna dati kritički osvrt koji će mu pomoć na način da joj postavlja pitanja za promišljanje i vodi ja prema ispravnom djelovanju. Pedagog je kritički prijatelj odgojitelju koji proširuje njegova stručna znanja, a to čini na način da prati, istražuje i analizira njegov rad. Pedagog prati odgojiteljev svakodnevni rad s djecom, analizira i predlaže moguće sadržaje za unapređenje njegova rada pa tako Mušanović (2002) objašnjava da pedagog na taj način osposobljava odgojitelje kao refleksivne istraživače spremni na usavršavanje i učenje koji će biti sposobni promatrati i vidati djecu na taj način i tako oblikovati okruženje.

Autorica Miljak (1996) u svojem djelu objašnjava tezu teorije o akciji i teorije u akciji dajući i naglašavajući primjer samostalnosti kod djece. Primjerice odgajatelj se može slagati sa teorijom kako je potrebno poticati samostalnost kod djece, a u praksi djeluje suprotno (Miljak, 1996). Pedagog je zato dužan pružati odgojitelju ozračje u kojem će se moći konstantno usavršavati i trajno učiti. Osim pružanja potpore odgojitelju u njegovom radu, pruža mu i psihološku podršku za vrijeme kriznih razdoblja (Bognar, 2006 a).

Pedagog pruža i predlaže odgojitelju različite modele profesionalnog usavršavanja. Modeli stručnog usavršavanja u RH su:

- Stručni seminari i radionice
 - Jednodnevni oblik usavršavanja u kojem odgojitelji i stručni suradnici često sudjeluju. Provodi se u obliku predavanja gdje se praktičarima pokazuju novi i inovativni oblici rada koje nakon, često jednodnevnog predavanja, mogu uvesti u svoj rad. Negativna strana ovog načina predavanja je nemogućnost osvještavanja vlastite prakse i nedostatak povratne informacije (Slunjski, 2016).
- Stručno razvojni centri -
 - Okuplja se manji broj praktičara koje se podučava o određenim temama odobrenih od strane ministarstva i provodi se mjesečno tijekom pedagoške godine. Nakon odslušanog, praktičari bi trebali podučavati ostale odgojitelje u svojem vrtiću (Slunjski, 2016).
- Zasnivanje profesionalnih zajednica učenja

- Vrlo izazovno jer uključuje razvijanje, primjenjivanje i ulaganje novih znanja i rada u preoblikovanje kulture predškolske ustanove (Slunjski, 2016).

7. Uloga psihologa

Jedan od članova stručnog tima predškolske ustanove je psiholog. Psiholog ima neizostavnu ulogu u dječjem vrtiću jer svojim stručnim kompetencijama procjenjuje razvoj djeteta po temeljnim karakteristikama. Osim suradnje s djecom, usko surađuje s odgojiteljima pružajući mu adekvatnu podršku u radu vezanu uz praćenje razvoja djece, ali i njih samih. Surađuje i sa obitelji djece i unapređuje partnerske odnose roditelja i predškolske ustanove. Psiholozi pružaju podršku djeci u razumijevanju i primjenjivanju socijalnih vještina te pomažu obiteljima pri uspješnom djelovanju u odgoju djece s posebnim potrebama. Isto tako, pomažu djeci i njihovoj okolini (obitelji, odgojitelji) u prevladavanju teškoća poput emocionalnih razloga (R. Daniels i Stafford, 2003).

Osnovne zadaće psihologa kao jednog od stručnih suradnika predškolskih ustanova obuhvaćaju prevenciju (procjena, identifikacija, edukacija), ranu intervenciju (poduzimanje mjera), edukaciju i istraživanje. Prevencija obuhvaća preventivne programe, edukacije roditelja i odgajatelja te praćenja razvoja svakog pojedinog djeteta, dok se rana intervencija odnosi na dijagnostiku i terapiju specifičnih posebnih potreba djeteta. Praćenje psihofizičkog razvoja djeteta te promišljanje kako unaprijediti psihičko zdravlje djece te osigurati im odgovarajuće, sigurno i motivirajuće okruženje u kojem mogu imati neometan razvoj, jedan je od osnovnih zadataka. Također, psiholog boravkom u odgojno-obrazovnim skupinama dječjeg vrtića prepoznaje djecu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama; djeci s teškoćama ili darovitoj djeci.

7.1. Suradnja s djecom

Psihologov rad usmjeren je na identifikaciju djecu s teškoćama i promišljanje o individualiziranom odgojno-obrazovnom programu namijenjeno za pojedine dijete te na taj način postavlja razvojne zadaće. Osim neposrednog rada sa djecom koja imaju posebne potrebe, psiholog pruža psihološku pomoć djeci koja su suočena s iznenadnim stresnim situacijama u

obitelji poput razvoda roditelja, smrti člana obitelji ili bolesti. Dakle, jedna od uloga psihologa je da neposrednim radom s djecom u odgojnoj skupini procjenjuje psihofizičke karakteristike djeteta- Psiholog je prisutan pri djetetovom upisu i inicijalnom razgovoru na temelju kojeg procjenjuje njegove individualne razvojne potrebe. Prati djetetovu prilagodbu na vrtić, prepoznaje djecu s određenim teškoćama i osmišljava individualni program za djecu urednog razvoja u području socio-emocionalnog razvoja djeteta, ali i za potencijalno darovito dijete za koje izrađuje poseban program. Provodi aktivnosti koje omogućuju djetetu da spozna važnosti održavanja kvalitetnih odnosa među vršnjacima i odraslima, ali i za poticanje pozitivnog emocionalnog razvoja. Također, provodi preventivne mjere u bilo kojem obliku zlostavljanja i zanemarivanja djece kao i poremećaja u ponašanju. Prije polaska u školu, psiholog procjenjuje je li dijete spremno na temelju njegovih trenutnih razvojnih karakteristika i provodi aktivnosti. U slučaju kriznih situacija psiholog intervenira i pomaže djeci u prevladavanju situacija koje na dijete mogu djelovati vrlo stresno (Hrvatska psihološka komora, 2012).

7.2. Suradnja s roditeljima

Pri upisu djeteta u dječji vrtić, psiholog je u interakciji s djetetom i roditeljem jer provodi upis djece u vrtić. Također provodi inicijalne razgovore s roditeljima djeteta, daje im informacije o psihologijskoj procjeni djeteta. Psiholog prati razvojni status djece te ukoliko postoji odstupanje od određenih razvojnih karakteristika kod djeteta, psiholog provodi savjetodavni rad s roditeljem kako bi riješili određenu teškoću, prevladali krizu i kod roditelja razvili pozitivne roditeljske vještine. Provodi niz mjera ranih intervencija onda kada je to potrebno i educira roditelja iz područja razvojne psihologije. Također, potiče roditelja na partnerske odnose sa predškolskom ustanovom (Hrvatske psihološka komora, 2012).

7.3. Suradnja s odgojiteljima

Od velike je važnosti da odgojitelj i psiholog imaju kvalitetnu suradnju jer zajedničkim snagama djeluju na djetetov cjelokupan razvoj. Naime, psiholog je osoba koja pruža odgajatelju podršku vezanu uz rad sa djecom s posebnim potrebama i pomaže mu u razvoju njegovih stručnih, a time i osobnih kompetencija. To čini na sna način da odgajateljima daje upute za opažanje i praćenja djetetova razvoja i djelovanja unutar skupine. Također, zajedno s odgajateljima zadovoljava individualne odgojno-obrazovne potrebe djece i planira razvojne

zadaće. Psiholog pomaže odgajateljima pri poticanju djetetovih psihofizičke karakteristika i razvoju kreativnosti. Na temelju navedenog promovira primjenu kvalitetne komunikacije između djece, djece i odraslih, ali i odraslih sa ostalim odraslim. Pomaže odgajatelju pri suradnji s roditeljima i savjetuje ga. Kako bi odgajatelj imao prilike uvidjeti pravo stanje svojeg rada, treba provesti refleksiju, samorefleksiju i vrednovanje u čemu mu uvelike pomaže psiholog pri jačanju njegovih stručnih i osobnih kompetencija. Također, provodi stručno usavršavanje na području psihologije kako bi odgajatelji imali prilike za razvoj (NN 24/2003).

Pred psihologom je postavljen izazovan zadatak jer tjedno u vrtiću mora provesti dvadeset i pet sati te taj rad, osim samoj djeci, posvetiti i dijeliti na sve dionike koji sudjeluju u odgoju. Vrtići se sastoje od jedne krovne organizacije i puno dislociranih objekata u kojima se nalazi više odjeljenja sa odgajateljima. Činjenica je da u Hrvatskoj postoji samo jedan psiholog u organizaciji pa psiholog nije u mogućnosti biti u svakoj skupini istovremeno i promatrati svako pojedino dijete. Zbog toga psiholog često održava edukacije i radionice kako bi odgajatelju pomogli u razvijanju pozitivne komunikacije i odnosa s djecom te procijeniti na kojim elementima struke i znanja treba poraditi, a na kojima to nije toliko potrebno.

8. Uloga zdravstvenog voditelja

Tjelesni razvoj i očuvanje zdravlje djece predškolske dobi važan je segment brige i posla odgojitelja. U tom smislu odgojitelj je upućen i na suradnju sa zdravstvenim voditeljem koji je zaposlen u ustanovi. Prema članku 33. Državnog pedagoškog standarda zdravstvena voditeljica dječjeg vrtića je viša medicinska sestra koja djeluje s ciljem osiguravanja i poboljšavanja zaštite dječjeg zdravlja. U dječjem vrtiću može raditi kao prvostupnica sestrinstva ili diplomirana medicinska sestra. Zdravstvena voditeljica stekla je stručna znanja iz medicinskih znanosti te je usvojila društvene, bihevioralne, komunikacijske vještine, organizacijske modele i procese zdravstvene skrbi koje primjenjuje svakodnevnim radom u dječjem vrtiću (Mihčić 2010). Zdravstvena voditeljica je jedina zdravstvena djelatnica u dječjem vrtiću stoga je na njoj velika odgovornost jer je zadužena za provođenje različitih mjera od higijenske zaštite, prehrane i naravno zdravstvene zaštite te programe socijalne skrbi i ostale programe ostvarene u dogovoru dječjeg vrtića i roditelja djece.

Dakle, program Zdravstvene zaštite djece, higijene i pravilne prehrane u dječjim vrtićima iz 2002 određuje osnovnu ulogu zdravstvenog voditelja, a to je provođenje propisanih mjera zdravstvene zaštite djece u vrtiću. Uloga zdravstvenog voditelja je njega i briga za djetetov tjelesni rast i zdravlje. Njegova je uloga praćenje provedbe sistematskih zdravstvenih pregleda novoupisane djece, analizira i po potrebi potiče odgajatelja i roditelje na aktivnost. Također, prati razloge izostajanje djece, a u slučaju pobola prati i rješava nastalo. Ukoliko se pojavi zarazna bolest koja zahvati jedno ili više djece, provodi protuepidemijske mjere i kontaktira Epidemiološku službu. Nadalje, sa svim sudionicima odgojno-obrazovnog rada od djece, roditelja, odgajatelja, pomoćnika i kuharica organizira provedbu zdravstvenog odgoja i tako educira sve članove o važnosti pravilnih higijenskih navika i zdravog načina života. Prema HACCP sustavu osigurava pravilnu prehranu i provodi sve mjere HACCP sustava. Zaslužan je za izradu svakodnevnih jelovnika sa nutritivno kvalitetnim namirnicama. Također, u slučaju boravka djece s narušenim zdravljem poput alergija, celijakije i dijabetesa kreira individualne jelovnike. Zajedno s odgajateljem provodi aktivnosti kojima potiču djecu u skupini na usvajanje važnosti pravilne prehrane. Jedan od zadataka zdravstvenog voditelja je i provedba antropometrijskih mjerenja djece prema kojim kreira i po potrebi kreira preventivne mjere. Isto tako brine o provođenju adekvatnih higijensko-sanitarnih uvjeta u cijeloj ustanovi. Zajedno sa odgajateljima provodi aktivnosti u svrhu usvajanja higijenskih navika kod djece.

8.1. Suradnja zdravstvenog voditelja sa odgojiteljima i ostalim članovima dječjeg vrtića

Zdravstveni voditelj surađuje sa odgojiteljima, djecom i ostalim članovima predškolske ustanove na način da provodi zdravstveni odgoj, zdravstveno ih prosvjetljuje i educira kako pravilno steći higijenske navike, usvojiti zdrav način življenja i podučava ih o prevenciji najčešćih zdravstvenih problema. Tijekom godine, ovisno o potrebama, provodi savjetodavne razgovore s odgojiteljima i ostalim članovima dječjeg vrtića. Zadatak zdravstvenog voditelja je upućivati, educirati i informirati suradnike dječjeg vrtića o aktualnim tematikama i problemima izrađivanjem letaka, brošura, postupcima ili organiziranjem edukativnih radionica na potrebne teme vezane uz njegove zadaće poput protuepidemijskih metoda, osiguravanje i provođenje higijensko sanitarnih mjera, provođenje mjera HACCP sustava, evidencija i vođenje HACCP dokumentacije (Duplančić, 2017).

U dječjim vrtićima borave isključivo zdrava djeca, no zbog male dobi, imuniteta i bliskih kontakata s drugom djecom, povećava se izloženost djece akutnim infekcijama. Zbog toga često dolazi do širenja različitih bolesti pa nije isključivo da djeca naglo obole u sobi odgojno-obrazovne skupine. Najčešći simptomi bolesnih stanja predškolske djece su vrućica, bol, kašalj (Skitarelić, Skitarelić, Sarić, 2018). Pravodobno uočavanje i reagiranje omogućuje pravilno postavljanje dijagnoze bolesti. Dakle, zdravstveni voditelj i odgojitelj usko surađuju u smislu prevencije bolesti, a u slučaju pojave navedenih simptoma i bolesti rade na njihovom suzbijanju. Ukoliko se pojavi grupiranje po pojedinim bolestima zdravstvena voditeljica zadužena je za izvještavanje nadležne higijensko-epidemiološke službe. Zdravstvena voditeljica provodi protuepidemijske mjere, a jedna od njih je provedba masovne imunizacije i praćenje reakcije djeteta i razvijanja pobola. Uzima uzorke, a na dnevnoj bazi prati pobole djece i uzroke izostanka (Program zdravstvene zaštite djece, higijene i pravilne prehrane u dječjem vrtiću, 2002).

8.2. Najčešće bolesti predškolske djece i njihova prevencija

Kao što je prethodno navedeno, uloga zdravstvene voditeljice u vrtiću odnosi se na sprječavanje bolesti i širenje infekcija. Dječji vrtići mogu postati žarišta pojedinih bolesti pa se tako pojavljuju česta oboljenja od virusnih i bakterijskih bolesti. Osim izloženosti infekcija odnosno bolesti, prisutno je i otežano emocionalno prilagođavanje djece zbog odsutnosti njihovih roditelja. Djeca su tada izložena stresu, smanjene otpornosti na infekcije pa se povećava vjerojatnost razvoja bolesti. Prisutne su i različite nesreće kada je potrebna hitna medicinska mjera poput padova, nezgoda, tučnjava, izlaska djece iz vrtića (Skitarelić, Skitarelić, Sarić, 2018). Mjere zdravstvene zaštite poput mogu pomoći u njihovoj prevenciji, a u slučaju pojave u njihovom rješavanju.

U dječjim vrtićima „Dubrovnik“ provodilo se istraživanje na temu zastupljenih bolesti (Burmas, 2013) koja su pokazala da su najčešće bolesti koje se pojavljuju u dječjim vrtićima vodene kozice, streptokokna angina i šarlah. Slijedi pneumonija, a nešto rjeđa je pojava infektivne mononukleoze. Nakon toga česta je pojava enterokolitisa, virusnih gastroenteritisa, salmoneloze i kampilobakterioze. Vodene kozice ili Varicellae je blaga zarazna bolest uzrokovana ricela-zoster virusom iz porodice herpesvirusa. Pojavljuje se od druge do osme godine života, a širi se kapljično ili u kontaktu s kožom bolesnika, putem zraka. Karakteriziraju

ju svrbež i pojava točkica nalik na mjehuriće (papule). Inkubacija traje od deset do dvadeset dana, a bolest započinje niskom temperaturom, pojava mjehurića na trupu, vratu, vlasištu i licu, kasnije rukama i nogama. Infektivna mononukleoza uzrokovana je Epstein-Barr virusom koja se širi kapljičnim putem ili fekalno-oralno. Povećani su limfni čvorovi, slezena i jetra i kod mlađe djece pojavljuje se upala ždrijela s lagano povišenom temperaturom. Inkubacija bolesti je od dva do osam tjedana, dok oporavak traje tri do pet tjedana. (B) Skarlatina ili šarlah je akutna zarazna bolest koja se očituje osipom i anginom. Inkubacija traje tri do pet dana, prenosi se kapljičnim putem, a liječi se antibioticima pelicinskog reda. Jedna od najčešćih akutnih bolesti je streptokokna angina odnosno faringitis koju uzrokuje bakterija streptokok. Očituje se upalnim promjenama u ždrijelu, visoka temperatura i glavobolja sa otežanim gutanjem. Liječenje traje deset dana primjenom antibiotika.

Brojne su mjere za poduzimanje zdravstvene zaštite djece u dječjim vrtićima, a obuhvaćaju cijepljenje, sistematske preglede, zdravstvene preglede zbog izostanka, protuepidemijske metode, ali i zdravstveni odgoj svih članova u ustanovi.

6.3. Sistematski pregled

Sistematski pregled obavlja se prije upisa u dječji vrtić, a roditelji, posvojitelji ili skrbnik trebaju dostavljaju potvrdu. Sistematski pregled sastoji se od pregleda uzorka stolice koji se testira na bakteriju (shigelle) i crijevne parazite (analni otisak). Također, pregleda se vlasište i utvrđuje postojanje ušljivosti i postojanost znakova svraba na koži (NN 105/2002).

6.4. Higijensko-sanitarne mjere

Kao što je prethodno navedeno, zdravstveni voditelj treba informirati i educirati zaposlenike dječjeg vrtića o osiguravanju higijensko-sanitarnih mjera i kako ih provoditi u vrtiću. Potrebno je osigurati najvišu moguću razinu sanitarne čistoće, imati stalni nadzor nad higijenskim i sanitarnim uvjetima svih prostora ustanove i tako omogućiti sigurne uvjete za djecu (Duplačić, 2017). Poduzimanje higijenskih mjera u predškolskim ustanovama odnose se na:

- adekvatni smještajni uvjeti – pregled prostora pri pranju i čišćenju, praćenje provođenja svakodnevne dezinfekcije, osiguravanje optimalnih mikroklimatskih uvjeta u dječjem vrtiću, provedba higijenskih i sanitarnih uvjeta
- ispunjavanje uvjeta u pogledu prehrane – provođenje HACCAP sustava i kontrola istog putem adekvatne HACCAP dokumentacije
- preventivne mjere od bolesti koje se šire tijekom zajedničkog boravka
- poduzimanje svakodnevnih mjera pri dječjim aktivnostima
- briga o higijeni i općem higijenskom stanju
- protuepidemijske korake
- provođenje mjera na izletima (priroda, ljetovanje)
- provođenje edukativnih aktivnosti vezanih uz zdravstvene mjere
- provedba educiranja o namirnicama i higijeni zaposlenika koji njima barataju
- praćenje, uočavanje i pravovremeno reagiranje i upućivanje djelatnika dječjeg vrtića na sanitarno zdravstvene preglede za kliconoštvo (Duplačić, 2017).

Od najranije dobi djeca razvijaju i usvajaju pravilne navike i zdrav način života, a prva stepenica odgojno-obrazovnog sustava je dječji vrtić. Dječji vrtić nadopunjuje obiteljski odgoj djece, a ponekad ga i ispravlja. Poticaji, doživljaji, iskustva i nadasve okruženje u kojem dijete boravi u predškolskoj dobi stvaraju djetetov osobni identitet i vrijednosni sustav, a roditelji, odgajatelji i ostali stručni suradnici imaju velik utjecaj (Silić, Vidović, Stojnović, 2007). Tijekom pedagoške godine, zadatak zdravstvenog voditelja je promoviranje i educiranje odgojitelje i djece o pravilnoj higijeni kroz različite aktivnosti i radionice unutar skupine, ustanove ili izvan ustanove. Na razini skupine u dogovoru sa odgojiteljem provodi aktivnosti primjerene djeci i njihovoj dobi s ciljem razumijevanja i približavanja temelje zdravstvene kulture. Pravilna higijena ruku, zubi, osobna higijena, pravilna prehrana, pravodobno zadovoljavanje fizioloških potreba, važnost fizičke aktivnosti samo su neke od aktivnosti koje imaju jasan cilj, provedbu i valorizaciju. Upoznavanjem zdravstvene kulture od najranije dobi djeca razvijaju pozitivan odnos prema osobnoj higijeni i razvijaju zdravstveno prihvatljiva ponašanja.

8.3. Pravilna prehrana u ulozi sprječavanja bolesti

Pravilna prehrana izuzetno je bitna u svakoj dobi čovjeka, a pogotovo u dječjoj dobi. Utječe na pravilan rast, razvoj i zdravlje, a njezine hranjive tvari služe kao izvor energije. Ima veliki utjecaj na djetetov pravilni emocionalni, mentalni i socijalni razvoj. Znanstveno je dokazano kako konzumiranje pravilne prehrane od najranije dobi može preventivno utjecati na pojavu kroničnih bolesti stoga je bitno da djeca imaju redovite obroke sa preporučenim dnevnim količinama energije i prehrambenih tvari. (NN 105, 2002).

Jedne od najučestalijih kroničnih bolesti upisane djece u vrtiću su celijakija, alergije na određene namirnice i šećerna bolest. Zajednički nazivnik liječenja ovih bolesti je pravilna prehrana, stoga je potrebno kreirati poseban jelovnik namijenjen djeci s navedenim bolestima. Kreira ih zdravstvena voditeljica u dogovoru sa osobljem kuhinje, roditeljima i odgojiteljima prema prikupljenoj zdravstvenoj dokumentaciji. Važno je upoznati, objasniti i uključivati ostalu djecu u skupini sa djetetovim stanjem i hranom koju konzumira kako bi naučili i tako podići svijest djece da se neki ljudi moraju hraniti drugačije zbog specifičnosti njihovih bolesti.

Celijakija je upalna bolest tankog crijeva čija je osnova liječenja bezglutenska prehrana. Gluten je bjelančevina i sastavni je dio određenim vrsta žitarica poput pšenice, raži, ječma i zobi stoga navedene žitarice moraju biti isključene iz konzumacije. Za dijete ova bolest može biti psihički iscrpljujuća, stoga je potrebno djetetu pružiti adekvatne uvjete, pomoć i podršku (Knez, Ružić, Peršić 2010). Simptomi tipičnog oblika ove bolesti mogu se javiti nakon prestanka dojenja i početka konzumacije žitarica u dobi između 6. i 18. mjeseca djetetovog života i simptomi postaju jasni; nenapredovanje ili gubitak težine, blijede lice, nezainteresiranost, gubitak apetita i mišićne mase. Ponekad su prisutni i opstipacija i rektalni prolaps. U djece predškolske i školske dobi često se javlja atipičan oblik celijakije sa sljedećim simptomima: anemija s nedostatkom željeza, rahitis, niski rast ili zakašnjeli pubertet. Jedini lijek celijakije je pridržavanje uputa o prehrani koja dovodi do smanjenja komplikacija bolesti, a redoviti pregledi, praćenje stanja uhranjenosti i laboratorijskih nalaza imaju povoljan utjecaj na pridržavanje glutenske prehrane. Nakon dijagnosticiranja celijakije djeteta u vrtiću, potrebno je provesti pravodobnu prevenciju i osigurati posebne preduvjete za boravak djeteta u vrtiću. Zdravstvena voditeljica uz pomoć roditelja i odgojitelja prikuplja zdravstvenu dokumentaciju i dogovara način prehrane u vrtiću. Također, potrebno je provesti edukaciju osoblja kuhinje i odgojitelja te ih tako upoznati sa karakteristikama bolesti i važnosti strogo odvajanja hrane i kreiranja jelovnika za dijete. Tjedni jelovnik za dijete s celijakijom sličan je jelovniku koji je

namijenjen ostaloj djeci, ali je pripremljen s posebnim bezglutenskim namirnicama. Dijete se ne smije osjećati diskriminirano ili imati osjećaj da je zakinut za određene namirnice stoga za vrijeme proslave rođendana, djetetovi roditelji donose bezglutenske slatkiše kako bi se zasladio (Unić, 2005).

Šećerna bolest (Diabetes mellitus) metabolička je bolest i najčešća kronična bolest djece. Dijabete tipa I. je najčešći oblike koji nastaje zbog nedostatka inzulina koji izlučuje gušterača te je zbog toga poremećena izmjena tvari ugljikohidrata, masti i bjelančevina u organizmu. Liječenje se provodi inzulinom, dijetalnom prehranom i svakodnevnom tjelesnom aktivnošću. Prehrana djeteta treba biti raznovrsna i uravnotežena i bogata vlaknima i ugljikohidratima i prilagođena pacijentu obzirom na njegovu tjelesnu masu, stanje i terapiji. Postoje propisane namirnice i njihove zamjene koje se smiju konzumirati. Odgojitelji u vrtiću mogu biti svjedoci rane komplikacije šećerne bolesti – hipoglikemije. Hipoglikemija naziv je za nagli pad glukoze u krvi zbog nesrazmjerne koncentracije inzulina u krvi obzirom na količinu glukoze. Simptomi su sljedeći: „Javi se drhtanje, nemir, nervoza, ubrzano kucanje srca, glad, znojenje, glavobolja, smetnje vida, smušenost, a u težim situacijama konvulzije, koma, smrt“ (Skitarelić, Skitarelić, Sarić, 2018: 72). Terapiju daje odgojitelj ili zdravstveni voditelj, a nju čini davanje glukoze u bilo kojem obliku, ovisno o djetetovom stanju.

Zbog promijenjenog načina života, alergija na hranu sve je češća pojava u dječjim vrtićima. Alergija na hranu je negativna reakcija organizma na inače bezopasne bjelančevine u određenim vrstama hrane (Borić, 2012). Dunaj (2019) navodi kako je dojenčad (2,5 %) sa jednom godinom života ima alergiju na kravlje mlijeko, ali ona najčešće nestaje do njegove pete godine. Djeca koja su bila alergična na kravlje mlijeko u toj dobi, navodi se da kod 35% djece alergija razvija u drugu alergiju. Najčešće alergije na namirnice kod djece predškolske dobi su jaja (oko 1,5%) i kikiriki (0,5%). Najčešći simptomi alergija mogu biti atopijski dermatitis, žarenje, svrbež u ustima, oticanje, otežano disanje, bolovi u truhu, grčevi, mučnina.

9. Uloga stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila

Rano djetinjstvo ključno je doba kada dijete stječe rano iskustvo, mozak se razvija te je zbog toga u slučaju određene poteškoće kod djeteta potrebno pravodobno i adekvatno intervenirati. Posljednjih nekoliko godina pojavljuje se sve češća inkluzija djece. Inkluzija je

uključivanje djece s poteškoćama u redoviti predškolski sustav. Sukladno tome stručnjaci edukacijsko rehabilitacijskog profila postaju neizostavni dio stručnog tima u dječjim vrtićima. Stručnjaci edukacijsko-rehabilitacijskog profila su edukacijski rehabilitatori, socijalni pedagozi i logopedi. Njihova je uloga svojim profesionalnim kompetencijama osigurati primjerene uvjete za rad i inkluziju djece a poteškoćama koji uključuju rad s djecom, roditeljima kojima se pruža podrška, suradnju s odgojiteljima i ostalim stručnim suradnicima. Košićek i suradnici (2019) navode kako suradnja i povezanost stručnih suradnika u Republici Hrvatskoj nije na zadovoljavajućoj razini i ističu veću potrebu za timskim radom.

Stručne kompetencije stječe na preddiplomskom i diplomskom studiju Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta te nakon što završi tri godine preddiplomskog studija, stječe titulu sveučilišnog prvostupnika/prvostupnice edukacijske rehabilitacije i titulu magistra/magistrice nakon završenog diplomskog studija. Kudek Mirošević i Granić (2014) opisuju nekadašnji naziv fakulteta koji je nosio ime Fakultet za defektologiju te bi po završetku studija stručnjaci stekli titulu prof. defektolog, dipl. defektolog, dipl. defektolog – nastavnik sve do 1998. godine kada fakultet mijenja naziv u Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet. Završen studij omogućuje stručnjacima posjedovanje znanja i vještina za suradnju u neposrednom odgojno-obrazovnom radu i pružanje savjeta ostalim stručnim suradnicima i roditelja u edukaciji, rehabilitaciji i kliničkoj praksi. Isto tako, istraženom literaturom planira i provodi stručna znanstvena istraživanja i djeluje etično te je svjestan odgovornosti vlastite prakse i spreman je na cjeloživotno učenje. (ERF 2022 – Kompetencije). Završenim studijem dobivaju se znanja i postupci za koje je stručnjak edukacijsko-rehabilitacijskog profila osposobljen djelovati poput poduzimanja dijagnostičkih, edukacijskih i rehabilitacijskih postupaka vezanih uz brojna oštećenja, teškoća, poremećaja ili bolesti.

Edukacijsko-rehabilitacijska djelatnost temelji se na naučenim znanjima iz područja edukacijsko-rehabilitacijske znanosti u kojoj je stručnjak osposobljen za rano otkrivanje djetetovih poteškoća, poduzimanje edukacijsko-rehabilitacijskih intervencija s ciljem prevencije daljnjih poteškoća i integraciju u društvo (Kudek Mirošević, Granić, 2014., prema Bouillet, 2010). Edukacijsko-rehabilitacijski stručnjak provodi poseban oblik rada s djecom s teškoćama čiji je cilj podizanje razine djetetovih vještina i sposobnosti na način da djetetu pruže perceptivno-motoričke stimulacije, pokažu strategije samostalnog učenja i terapijskih tehnika.

9.1. Suradnja stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila sa odgojiteljem, roditeljem i ostalim stručnjacima

Pri unaprjeđenju inkluzije djeteta, osim praćenja i individualnog rada s djetetom s poteškoćom, vrlo je važna suradnja edukacijskog rehabilitatora sa roditeljem djeteta, odgojiteljem i ostalim stručnim suradnicima odgojno-obrazovnog rada. Stručnjak edukacijske rehabilitacijskog profila dužan je informirati roditelje, odgojitelje i ostale stručne suradnike o stanju djeteta, njegovim potrebama i koje će metode rada koristiti za ublažavanje i otklanjanje teškoće. Zajedno s odgojiteljem izrađuje individualizirani odgojno-obrazovni plan (IOOP-a), savjetuje ga kako pružati podršku i pratiti rad djeteta u odgojnoj skupini i održava radionice i edukacije u području odgojno-obrazovne inkluzije. Na ove načine odgojitelj unaprjeđuje svoj rad i spreman je bolje pomoći djetetu s teškoćama i njegovoj obitelji. Individualizirani odgojno-obrazovni plan (IOOP) je dokument namijenjen za djecu s poteškoćama i koji se sastoji od osam sastavnica (Obajdin, 2017 prema Daniels i Stafford, 2003), a to su informacije za identifikaciju, trenutno stanje djeteta koje je temeljeno na dosadašnjim prikupljenim informacijama, ciljevi i zadatci djeteta sukladno njegovom trenutnom stupnju razvoja. Dodatna pomoć koja uključuje suradnju sa stručnim suradnicima, prilagođavanje i mijenjanje sobe dnevnog boravka, raspoređivanje djeteta u program. Sastoji se i od sastavnice u kojoj je vremensko određivanje djelovanja IOOP-a te dokumentiranje napretka i procjena učinkovitosti programa.

Pri upisu u prvi razred osnovne škole edukacijski rehabilitator utvrđuje djetetovo stanje. Zajedno sa liječnikom školske medicine, učiteljima i stručnim suradnicima škole te liječnicima specijalnosti medicinskih ustanovama i ostalim stručnim službama identificira, dijagnosticira i prati stanje djece/učenika s poteškoćama (Kudek Mirošević, Granić 2014). Nadalje, bitna je suradnja predškolskih ustanova za odgoj i obrazovanja i osnovnoškolskog sustava zbog boljeg upoznavanja djece odnosno budućih učenika. Interakcijom mogu saznati vrijedne spoznaje o budućim učenicima koje će im pomoći u daljnjem radu. Isto tako, stručnjak edukacijsko-rehabilitacijskog profila stečenim znanjem i kompetencijama može pomoći odgajateljima u radu sa skupinama koje su inkluzivne (Skočić Mihić, 2011).

9.2. Kompetencije stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila

Posao stručno edukacijskog rehabilitatora iziskuje veliku odgovornost i spremnost na brojne svakodnevne izazove jer je to osoba od koje se osim pružanja stručnog znanja očekuje pružanje potpore, razumijevanja i spremnost na suradnju sa svim članovima tima. Adekvatno priopćenje roditeljima za poteškoću djeteta, suradnja s roditeljima, svakodnevna potpora učiteljima/nastavnicima u radu, prevelika očekivanja i pritisci učitelja/nastavnika i roditelja da će uključenost stručnjaka edukacijsko rehabilitacijskog profila u potpunosti ukloniti teškoće samo su dio izazovne strane ovoga posla. Stoga je potrebno da edukacijski rehabilitator osim stečenih profesionalnih kompetencija naučenih tijekom studija i prakse u ustanovama posjeduje niz osobina koje se odnose na razumijevanje socijalnog i emocionalnog stanja učenika, učitelja/nastavnika, roditelja i komunikacijske vještine (Kudek Mirošević, Granić 2014., prema Sekušak Galšev, 2002.; Bouillet, 2010). Prema autoricama Kudek Mirošević i Granić (2014) postoji niz vještina koje stručnjaci edukacijsko-rehabilitacijskog profila trebaju razvijati, a to su efikasno, ispravno i adekvatno donošenje odluka, suočavanje i rješavanje prepreka, stvaralačko i kritičko mišljenje, učinkovite komunikacijske vještina, interpersonalne vještine, razvoj samosvijesti, empatije i strpljenja, humor i suočavanje sa svakodnevnim stresom i emocijama.

Autor Milošak (2008) ističe kako suvremeno doba mijenja kompetencije edukacijskog rehabilitatora i navodi sljedeće:

- sposobnost spremnosti na prilagodbu promjenama, novim zadacima, ulogama
- sposobnost na suradnju u timskom radu, preuzimanju odgovornosti i odlučivanju
- posjedovanje informatičke i statističke pismenosti
- spremnost na cjeloživotno učenje, povezivanje različitih znanosti
- surađivanje sa ostalim stručnim suradnicima te službama povezanih uz učenikove teškoće
- uvođenje noviteta i kreativnosti pri izradi programa i prilagodba metodičkih postupaka

Dakle, kombinacija prethodno navedenih stručnih znanja i vještina te posjedovanjem i razvijanjem osobnih kompetencija edukacijski rehabilitatori uspostavljaju kvalitetnu i efikasnu suradnju s djecom, roditeljima i ostalim stručnim suradnicima.

9.3. Logoped

Logoped za zadatak ima prevenciju, dijagnostiku i rehabilitaciju određenog poremećaja u komunikaciji, govoru i glasu. „Logopedi su educirani da procjenjuju, obučavaju i korigiraju poremećaje u govoru, jeziku i komunikaciji. Logopedi se ovim teškim područjima bave tako što razvijaju plan tretmana koji je zasnovan na individualnim snagama, postojećim vještinama i utvrđivanju onoga što treba postići kao ishod tretmana“ (R. Daniels i Stafford, 2003: 163). Navedeni poremećaji odnose se na poremećaje izgovora, fluentni poremećaj poput poremećaja govora poput mucanja i brozopletosti, jezične poremećaje, usporeni jezični razvoj, afazija, disgrafija, disleksija, akalkulija i poremećaji glasa.

Prema Bouilletu (2010) zadaća logopeda u ustanovama za predškolski odgoj i osnovnim školama obuhvaća preventivne mjere, dijagnosticiranje i rehabilitacije govornih i glasovnih poremećaja, poremećaja u komunikaciji. Također, logoped pruža savjete i potpore osobama s oštećenim sluhom kao i njihovoj okolini (obitelj, odgajatelji, učitelji). Koristi alternativne komunikacijske sustave i omogućuje svim osobama njihovu uporabu.

Daniels i Stafford (2003) navode kako logopedi surađuju sa djetetom, njegovim roditeljima i odgojiteljem te im svakodnevno pruža podršku u terapiji. Zajedno razvijaju ciljeve tretmana ili terapijske zadatke koji se tijekom terapije mijenjaju sukladno s djetetovim napretkom. Jedna od zadaća logopeda u odnosu na dijete pri upisivanju djeteta u vrtić je i procjena njegovog govora i komunikacijskog razvoja tijekom inicijalnog razgovora. Također, posjećivanjem odgojno-obrazovnih skupina logoped izvršava opservaciju djece i identificira djecu s poteškoćama u govoru ili drugim teškoćama u razvoju. U slučaju poteškoće, vodi dokumentacije o djeci te piše nalaze i mišljenja u svrhu ostvarivanja prava ili specijalističkih pregleda (DV Radost).

9.4. Socijalni pedagog

Socijalni pedagog je stručnjak koji radi na prevenciji, detekciji, dijagnosticiranju, ranim intervencijama i tretmanima za najmlađe (djecu i mlade) i odrasle osobe koji posjeduju rizik za poremećaje u ponašanju ili imaju poremećaje u ponašanju. Uključenje socijalnih pedagoga u timove važno je kako bi preventivno djelovali na prevenciju delikvencije i ostalih društveno

neprihvatljivih ponašanja. U dječjim vrtićima i školama organiziraju provedbu posebnih odgojnih aktivnosti te tako boravkom po skupinama ili razredu pružaju potporu i bilježe djetetove pozitivne mogućnosti i nedostatke u okruženju s ostalom djecom tako što vode i realiziraju pedagoške intervencije (Bouillet 2010).

Prema Okviru (2016) nakon provedenog vremena s djetetom i opservacije njegovih potreba, ponašanja i funkcioniranja, ostalim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa (roditelji, učitelji i ostali stručni suradnici) predlaže oblike podrške i tretmana učenika sa rizikom u ponašanju. Provodi savjetodavan rad sa svim odraslim osobama u djetetovom životu zbog kreiranja povoljnih uvjeta za dijete u kojem će se neometano razvijati i poštivati pravila i granice.

10. ISTRAŽIVANJE

Cilj istraživanja, istraživača pitanja i hipoteze

Glavni cilj istraživanja bio je ispitati kako odgajatelji procjenjuju kvalitetu odnosa sa stručnim suradnicima u vrtiću.

U skladu s ciljem definirani su sljedeći istraživački zadatci:

1. Ispitati jesu li odgajatelji zadovoljni suradnjom sa stručnim suradnicima?
2. Ispitati jesu li odgajatelji zadovoljni komunikacijom sa stručnim suradnicima?
3. Ispitati jesu li odgajatelji zadovoljni pruženom podrškom u svojem radu od strane stručnih suradnika?
4. Ispitati jesu li zadovoljni provedbom programskih aktivnosti stručnih suradnika u njihovim odgojno-obrazovnim skupinama?

U ovom istraživanju se polazi od sljedećih hipoteza:

1. Očekuje se da će odgajatelji pozitivno procijeniti suradnju sa stručnim suradnicima.

2. Očekuje se da će odgajatelji biti zadovoljni sa komunikacijom sa stručnim suradnicima.
3. Očekuje se da će odgajatelji biti zadovoljni pruženom podrškom u radu od strane stručnih suradnika.
4. Očekuje se da će odgajatelji pozitivno procijeniti provedbu programa stručnih suradnika u njihovim odgojno-obrazovnim skupinama.

10.1. Metoda istraživanja

10.1.1. Uzorak istraživanja

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku (N=201) u kojem su sudjelovali odgajatelji ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje na području Karlovačke, Zadarske, Zagrebačke županije i Grada Zagreba. U istraživanju je sudjelovalo 197 (98%) ispitanika ženskog spola i 4 (2%) ispitanika muškog spola.

Od ukupnog broja ispitanika, najviše je ispitanika u dobi od 20 do 30 godina, odnosno 66 ispitanika (32.8%). Slijedi 53 ispitanika u dobi od 31 do 40 godina (26.4%) zatim 47 ispitanika u dobi od 41 do 50, (23.4%), 25 ispitanika u dobi od 51 do 60 (12.6%) i na kraju 10 ispitanika imaju više od 60 godina (4.8%).

Najviše odgovara ponudili su ispitanici sa višom stručnom spremom, njih 119 (59.2%). Ispitanika sa visokom stručnom spremom je 71 (35.3%) dok najmanji broj ispitanika, njih 11 (5.5%), ima srednju stručnu spremu.

Pokazalo se da najviše ispitanika, njih 67 (33.3%) ima do 5 godina radnog iskustva. Slijede 52 ispitanika (25.9%) sa 21 i više godina radnog iskustva, zatim 50 ispitanika (24.9%) sa od 12 do 20 godina radnog iskustva i najmanje je ispitanika sa 6 do 11 godina radnog iskustva, njih 32 (15.9%).

Najveći broj ispitanika, njih 69 (34.3%) radi u Gradu Zagrebu. Slijedi 66 (32.8%) ispitanika iz Karlovačke županije, 39 (19.4%) ispitanika iz Zadarske i 27 (13.4%) ispitanika iz Zagrebačke županije.

10.1.2. Instrument i postupak provedbe istraživanja

Za potrebe ovog rada provedeno je istraživanje u razdoblju od 10. srpnja do 8. kolovoza 2023. godine. Korišten je online anketni upitnik na obrascu Google Forms koji se provodio anonimno sa ciljem odgajateljske procjene odnosa sa stručnim suradnicima. Anketni upitnik sastojao se od dva dijela i jednog pitanja otvorenog tipa. Za potrebe istraživanja konstruiran je anketni upitnik. U prvom dijelu postavljena su opća pitanja u kojem su ispitani osnovni podatci, a to su spol, dob, stupanj obrazovanja, radno iskustvo i županija. U drugom dijelu korištena je Likertova skala u kojoj su odgajatelji procjenjivali i odgovarali u kojoj se mjeri slažu s navedenim tvrdnjama vezanih uz suradnju sa svakim pojedinim stručnim suradnikom; pedagog, psiholog, zdravstveni voditelj i stručnjak edukacijsko rehabilitacijskog profila (edukacijski rehabilitator, logoped, socijalni pedagog). Ukoliko ispitanici odgovore da je u njihovom vrtiću zaposlen stručni suradnik, ocjenom od 1 do 5 zaokruživali su u kojoj se mjeri slažu s tvrdnjom pri čemu je broj jedan imao značenje da se ispitanik uopće ne slaže s tvrdnjom, broj dva djelomično slaganje s tvrdnjom, broj tri označava da se ispitanik niti slaže niti ne slaže s tvrdnjom, broj četiri označava da se slaže s tvrdnjom i broj pet da se u potpunosti slaže s tvrdnjom. Na kraju anketnog upitnika nalazi se pitanje otvorenog tipa te su imali priliku izjasniti se kako poboljšati interakciju sa stručnim suradnicima.

10.1.3. Rezultati i rasprava istraživanja

U nastavku rada prikazani su rezultati istraživanja dobiveni na temelju odgovora koje su ispitanici označili na skali procjene za svaku pojedinu tvrdnju.

Ukupno 194 ispitanika izjavilo je da je na njihovim radnim mjestima u dječjem vrtiću zaposlen pedagog kao stručni suradnik, dok 7 ispitanika tvrdi da pedagog nije zaposlen na radnom mjestu stručnog suradnika. U nastavku slijede procjene ispitanika na temelju postavljenih tvrdnji vezanih uz stručnog suradnika pedagoga.

Tvrđnje	Uopće se ne slažem		Djelomično se slažem		Niti se slažem niti se ne slažem		Slažem se		U potpunosti se slažem		Total	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
<i>Pedagog i ja imamo iskrenu i otvorenu komunikaciju.</i>	16	8,2%	26	13,4%	41	21,1%	59	30,4%	52	26,8%	194	100%
<i>Moj odnos s pedagogom baziran je na povjerenju.</i>	23	11,9%	31	15,4%	60	29,9%	48	23,9%	32	15,9%	194	100%
<i>Pedagog mi pruža podršku pri osmišljavanju novih sadržaja vezanih uz odgojno - obrazovni rad.</i>	50	25,8%	29	14,9%	51	26,3%	35	18,0%	29	14,9%	194	100%
<i>Zajedno provodimo evaluaciju odgojno obrazovne skupine.</i>	68	35,1%	33	17,0%	51	26,3%	26	13,4%	16	8,2%	194	100%
<i>Pedagog mi pruža stručnu podršku u radu s roditeljima.</i>	35	18,0%	37	19,1%	52	26,8%	44	22,7%	26	13,4%	194	100%
<i>Pedagog mi pruža podršku vezanu uz suradnju sa lokalnom zajednicom.</i>	47	24,2%	37	19,1%	51	26,3%	37	19,1%	22	11,3%	194	100%
<i>S pedagogom dijelim zajedničke vrijednosti i viziju vezane uz odgojno - obrazovni rad.</i>	41	21,1%	30	15,5%	44	22,7%	52	26,8%	27	13,9%	194	100%
<i>Zadovoljan/na sam odnosom sa pedagogom kao članom stručnog tima.</i>	38	19,6%	26	13,4%	54	27,8%	39	20,1%	37	19,1%	194	100%

Tablica 1: Procjena odnosa ispitanika sa stručnim suradnikom pedagogom

Komunikacija je preduvjet i ključ svake uspješne suradnje, a najveći broj ispitanika, njih 59 (30,4%) slaže se sa tvrdnjom da je komunikacija između njih i pedagoga iskrena i otvorena. Sa tvrdnjom se u potpunosti slaže 52 (26,8%) ispitanika. 41 (21,1%) ispitanika se niti slaže niti ne slaže sa navedenom tvrdnjom. Ukupno 42 (21,6%) ispitanika sa tvrdnjom se uopće ne slaže ili se djelomično slaže.

Sljedeća tvrdnja pokazuje broj ispitanika koji smatraju da je njihov odnos s pedagogom baziran na povjerenju. Najveći broj ispitanika, njih 60 (29.9%) sa navedenom tvrdnjom se niti slaže niti ne slaže. Ukupno 48 (23.9%) ispitanika sa tvrdnjom se slaže, a u potpunosti se slaže njih 32 (15.9%). Manji broj ispitanika, njih 31 (15,4%) sa tvrdnjom se djelomično slaže, a uopće se ne slaže tek 23 (11.9%) ispitanika.

Sa tvrdnjom da pedagog pruža podršku pri osmišljavanju novih sadržaja vezanih uz odgojno-obrazovni rad ne slaže se najveći broj ispitanika, njih 50 (25.8%). 51 (26.3%) ispitanik sa tvrdnjom se niti slaže niti ne slaže. S druge strane, 35 (18.0%) ispitanika sa tvrdnjom se slaže, a u potpunosti se slaže 29 (14.9%). Broj ispitanika koji se djelomično slaže je 29 (14.9%) ispitanika.

Evaluacija odgojno-obrazovnog rada bitna je jer sudionicima pruža uvid u dosadašnji rad i pomoću nje procjenjuju kvalitetu i efikasnost odgojno-obrazovnog sustava. Upravo sljedeća tvrdnja prikazuje u kojoj mjeri ispitanici smatraju da zajedno s pedagogom evaluiraju odgojno-obrazovni rad. Najveći broj ispitanika, njih 68 (35.1%). 51 (26.3%) ispitanik se niti slaže niti ne slaže s tvrdnjom. Njih 33 (17.0%) se djelomično slaže, a 26 (13.4%) se slaže. Najmanji broj ispitanika, njih 16 (8.3%) u potpunosti se slaže s izjavom.

Pedagog kao stručni suradnik pruža podršku odgojiteljima u realizaciji različitih oblika suradnje i ostvarivanja partnerstva s roditeljima. Upravo sljedeća tvrdnja odnosi se na to u kojoj se mjeri ispitanici slažu s tvrdnjom da im pedagog pruža stručnu podršku u radu s roditeljima. Ukupno 72 (37.1%) ispitanika sa tom se tvrdnjom ne slaže ili djelomično slaže, a njih 70 (36.1%) se sa navedenom tvrdnjom slaže ili se u potpunosti slaže. Čak 52 (26.8%) ispitanika neodlučno je, odnosno niti se slaže niti se ne slaže sa tvrdnjom.

Sljedeća tvrdnja odnosi se na pedagogovo pružanje podrške vezanu uz suradnju s lokalnom zajednicom. Ukupno 51 (26.3%) ispitanika se niti slaže niti ne slaže da im je pružena dovoljna količina podrške u suradnji sa lokalnom zajednicom. 47 (24.2%) sa tvrdnjom se uopće ne slaže. Djelomično se slaže njih 37 (19.1%), a jednak broj sa tvrdnjom se slaže. U potpunosti se slaže njih tek 22 (11.3%).

Zajedničke vrijednosti i vizije odgojno-obrazovne ustanove odgajatelja i pedagoga također pridonosi kvaliteti cjelokupnog odgojno-obrazovnog rad. Iz tablice se može uočiti da su ispitanici podijeljenog mišljenja pa se tako čak 79 (40.7%) ispitanika sa ovom tvrdnjom slaže

ili u potpunosti slaže. 71 (36.6%) ispitanika sa tvrdnjom se uopće ne slaže ili se djelomično slaže. Ostalih 44 (22.7%) ispitanika sa tvrdnjom se niti slaže niti ne slaže.

Posljednja tvrdnja odnosi se u kojoj su mjeri ispitanici zadovoljni odnosom sa stručnim suradnikom pedagogom kao članom stručnog tima. Najveći broj ispitanika, njih 54 (27.8%) niti se slaže niti se ne slaže sa tvrdnjom da je zadovoljan sa odnosom između njega i pedagoga. Slijedi 39 (20.1%) ispitanika koji su zadovoljni odnosom. Gotovo podjednak broj, njih 38 (19.6%) uopće se ne slaže s tvrdnjom. 37 ispitanika (19.1%) u potpunosti se slaže, dok se najmanji broj ispitanika, njih 26 (13.4%) djelomično slaže s tvrdnjom.

Polazna hipoteza da će odgajatelji pozitivno procijeniti suradnju sa stručnim suradnikom pedagogom je djelomično potvrđena. Sljedeća hipoteza koja se odnosila na to da su odgajatelji zadovoljni komunikacijom sa pedagogom je potvrđena. Hipoteza u kojoj se očekuje da će odgajatelji biti zadovoljni pruženom podrškom u radu od strane pedagoga djelomično je potvrđena. Posljednja hipoteza da će odgajatelji pozitivno procijeniti provedbu programa stručnih suradnika u njihovim odgojno-obrazovnim skupinama djelomično je potvrđena.

Tvrdnje	Uopće se ne slažem		Djelomično se slažem		Niti se slažem niti se ne slažem		Slažem se		U potpunosti se slažem		Total	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
<i>Psiholog i ja imamo iskrenu i otvorenu komunikaciju.</i>	18	12,3%	21	14,4%	40	27,4%	40	27,4%	27	18,5%	146	100%
<i>Moj odnos s psihologom baziran je na povjerenju.</i>	19	13,0%	20	13,7%	43	29,5%	34	23,3%	30	20,5%	146	100%
<i>Psiholog mi daje smjernice za opažanje i praćenje razvoja djece, njihovog napretka i postignuća.</i>	29	19,9%	23	15,8%	27	18,5%	45	30,8%	22	15,1%	146	100%
<i>Psiholog mi pruža podršku kroz stručna usavršavanja, radionice i savjetuje me u tom području.</i>	43	29,5%	35	24,0%	28	19,2%	26	17,8%	14	9,6%	146	100%
<i>Psiholog mi pruža stručnu podršku u radu s roditeljima.</i>	34	23,3%	33	22,6%	35	24,0%	24	16,4%	20	13,7%	146	100%
<i>Zadovoljan/na sam odnosom sa psihologom kao članom stručnog tima.</i>	35	24,0%	25	17,1%	33	22,6%	31	21,2%	22	15,1%	146	100%

Tablica 2: Procjena odnosa ispitanika sa stručnim suradnikom psihologom

Nadalje, slijede tvrdnje vezane uz psihologa kao stručnog suradnika u dječjem vrtiću. Od 201 zaprimljenih odgovora, ukupno 146 (72.6%) ispitanika odgovorilo je da je na njihovom radnom mjestu zaposlen psiholog kao član stručnog tima, dok kod 55 (27.4%) ispitanika psiholog nije zaposlen na radnom mjestu u dječjem vrtiću.

Prema dobivenim rezultatima u tablici većina ispitanika, njih 40 (27.4%), zadovoljna je komunikacijom sa psihologom i smatra da je ona iskrena i otvorena. S druge strane, jednak broj ispitanika sa tvrdnjom se niti slaže niti ne slaže. Slijedi 27 (18.5%) ispitanika koji se sa tvrdnjom u potpunosti slažu. Manji broj ispitanika, njih 21 (14.4%) sa tvrdnjom se djelomično slaže, dok se broj ispitanika, njih 18 (12.3%) smatra da komunikacija sa psihologom nije iskrena i otvorena.

Za postizanje željenih rezultata, uz iskrenu i otvorenu komunikaciju, bitan je odnos koji će se bazirati na povjerenju pa se tako 34 (23.3%) ispitanika slaže s ovom tvrdnjom, a 30 (20.5%) ispitanika se u potpunosti slaže da ima odnos sa psihologom koji je baziran na

povjerenju. 20 (13.7%) ispitanika smatra da se njihov zajednički odnos djelomično bazira na povjerenju, dok se 19 (13.0%) ispitanika sa tvrdnjom se uopće ne slaže. Najveći je broj ispitanika koji se sa tvrdnjom niti slažu niti ne slažu, njih 43 (29.5%).

Uloga psihologa u neposrednom radu sa odgojiteljima je pružanje smjernica za opažanje i praćenje razvoja djece, njihovog napretka i postignuća. Velik broj ispitanika, njih 45 (30.8%), slaže se da im je navedeno omogućeno od strane psihologa, a u potpunosti se slaže njih 22 (15.1%). 27 (18.5%) ispitanika se niti slaže niti ne slaže s napisanom izjavom. Ukupno 29 (19.9%) ispitanika se uopće ne slaže s tvrdnjom, a preostalih 23 (15.8%) se djelomično slaže s tvrdnjom.

Sa tvrdnjom da psiholog pruža podršku kroz stručna usavršavanja ili radionice i daje savjete u tom području uopće se ne slaže najveći broj ispitanika, njih 43 (29.5%). Slijede ih 35 (24.0%) ispitanika koji se djelomično slažu s tom tvrdnjom. Sa izjavom se niti slaže, niti ne slaže 28 (19.2%) ispitanika. 26 (17.8%) ispitanika slaže se sa tvrdnjom, a najmanji broj ispitanika, njih 14 (9.6%) se u potpunosti slaže.

Jedna od uloga psihologa u odgojno-obrazovnoj ustanovi je i vođenje savjetodavnih razgovora i konzultacija s odgojiteljima i roditeljima. Psihologovo pružanje adekvatne stručne podrške odgojiteljima u radu s roditeljima od iznimne je važnosti, a čak 34 (23.3%) ispitanika nezadovoljno je pružanjem stručne podrške u radu s odgojiteljima, a jedan manje, njih 33 (22.6%) osjeća se djelomično zadovoljno količinom pružene stručne podrške. Prevladava broj ispitanika koji se sa izjavom niti slažu niti ne slaže, njih 35 (24.0%). Tek 24 (16.4%) ispitanika se sa tvrdnjom slaže, dok se 20 (13.7%) ispitanika u potpunosti slaže s tvrdnjom.

Iako su ispitanici uglavnom zadovoljni komunikacijom i smatra da je njihov odnos sa psihologom baziran na povjerenju, većina ispitanika nije zadovoljna provedbom odgojno-obrazovnih sadržaja u skupini i pruženom podrškom u neposrednom radu od strane psihologa pa je tako u tablici vidljivo da je 35 (24.0%) ispitanika nezadovoljno sa odnosom psihologa kao članom stručnog tima. 33 (22.6%) sa tvrdnjom se niti slaže niti ne slaže, a 31 (21.2%) ispitanici se slaže sa tvrdnjom. Djelomično zadovoljno osjeća se 25 (17.1%) ispitanika. S druge strane, 22 (15.1%) ispitanika je u potpunosti zadovoljno odnosom sa psihologom.

Na temelju dobivenih rezultata, hipoteza da će odgajatelji pozitivno procijeniti suradnju sa stručnim suradnikom psihologom djelomično je potvrđena. Nadalje, hipoteza da će

odgajatelji biti zadovoljni sa komunikacijom između njih i psihologa je djelomično potvrđena. Pretpostavka da će odgajatelji biti zadovoljni pruženom podrškom u radu od strane psihologa je djelomično potvrđena. Pretpostavka da će odgajatelji pozitivno procijeniti provedbu programa psihologa u njihovim odgojno-obrazovnim skupinama također je djelomično potvrđena.

Tvrdnje	Uopće se ne slažem		Djelomično se slažem		Niti se slažem niti se ne slažem		Slažem se		U potpunosti se slažem		Total	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
<i>Zdravstveni voditelj i ja imamo iskrenu i otvorenu komunikaciju.</i>	12	6,7%	16	8,9%	38	21,2%	52	29,1%	61	34,1%	179	100%
<i>Moj odnos s zdravstvenim voditeljem baziran je na povjerenju.</i>	18	10,1%	15	8,4%	38	21,2%	49	27,4%	59	33,0%	179	100%
<i>Moj odnos sa zdravstvenim voditeljem počiva na međusobnom razumijevanju i uvažavanju.</i>	13	7,3%	12	6,7%	39	21,8%	56	31,3%	59	33,0%	179	100%
<i>U slučaju pobola/povrijede djeteta, zdravstveni voditelj adekvatno reagira i zajednički pratimo stanje djeteta.</i>	14	7,8%	16	8,9%	42	23,5%	42	23,5%	65	36,3%	179	100%
<i>Zajednički osmišljavamo aktivnosti vezane uz zdravstveni odgoj.</i>	46	25,7%	29	16,2%	38	21,2%	42	23,5%	24	13,4%	179	100%
<i>Zajedno ostvarujemo uspješnu suradnju u području usvajanja kulturno-higijenskih navika kod djece.</i>	40	22,3%	20	11,2%	32	17,9%	52	29,1%	35	19,6%	179	100%
<i>Zajedno ostvarujemo uspješnu suradnju vezanu uz individualnu prehranu kod pojedine djece.</i>	27	15,1%	24	13,4%	33	18,4%	49	27,4%	46	25,7%	179	100%
<i>Zadovoljan/na sam odnosom sa zdravstvenim voditeljem kao članom stručnog tima.</i>	18	10,1%	22	12,3%	41	22,9%	47	26,3%	51	28,5%	179	100%

Tablica 3: Procjena odnosa sa stručnim suradnikom zdravstvenim voditeljem

Od 201 zaprimljena relevantna odgovora, 179 (89.0%) ispitanika odgovorilo je da je u njihovom dječjem vrtiću zaposlen zdravstveni voditelj kao član stručnog tima, dok kod ostalih 22 (11.0%) nije zaposlen.

Najveći broj ispitanika, njih 61 (34.1%) u potpunosti se slaže da ima iskrenu i otvorenu komunikaciju za zdravstvenim voditeljem, a slijede ih 52 (29.1%) ispitanika koji se sa izjavom slažu. 38 (21.2%) ispitanika je neodlučno, a najmanji broj ispitanika, 28 (14.4%) ispitanika sa izjavom se djelomično slaže ili se uopće ne slaže.

Sa tvrdnjom da je odnos sa zdravstvenim voditeljem baziran na povjerenju slaže se ili se u potpunosti slaže čak 108 (60.4%) ispitanika. Sa tvrdnjom se niti slaže niti ne slaže 38 (21.2%) ispitanika. Samo 18 (10.1%) ispitanika sa tvrdnjom se ne slaže, dok se preostalih 15 (8.4%) ispitanika djelomično slaže.

Zbog posebnosti posla i odgovornosti koje imaju odgojitelj i zdravstveni voditelj, bitno je da njihov odnos počiva na međusobnom razumijevanju i uvažavanju. Prema tablici broj 3 vidljivo je zadovoljstvo i slaganje da je njihov zajednički odnos upravo takav jer se sa navedenom tvrdnjom slaže 115 (64.3%) ispitanika. Tek 39 (21.8%) ispitanika je neodlučno, njih 12 (6.7%) se djelomično slaže s tvrdnjom, a 13 (7.3%) ispitanika smatra da njihov odnos sa zdravstvenim voditeljem uopće ne počiva na međusobnom razumijevanju i uvažavanju.

Zbog male dobi djece, imuniteta i bliskih kontakata s drugom djecom, povećava se vjerojatnost izloženosti djece različitim bolestima. Zbog navedenog zdravstveni voditelj i odgojitelj usko surađuju u slučaju iznenadnog pobola djece i zajednički rade na suzbijanju istog. 65 (36.3%) ispitanika u potpunosti se slaže s izjavom da u slučaju pobola/povrjede djeteta, zdravstveni voditelj adekvatno reagira i zajednički sa odgajateljem prati stanje djeteta. Ukupno 42 (23.5%) ispitanika sa tom se tvrdnjom slaže. Niti se slaže, niti se ne slaže također 42 (23.5%) ispitanika. Vrlo mali broj ispitanika, njih 16 (8.9%), djelomično se slaže s tvrdnjom kao i preostalih 14 (7.8%) ispitanika koji se uopće ne slažu sa izjavom.

Sa tvrdnjom da odgojitelj i zdravstveni voditelj zajednički osmišljavaju aktivnosti vezane uz zdravstveni odgoj, ne slaže se najviše ispitanika, točnije njih 46 (25.7%). Slijede ih 42 (23.5%) ispitanika koji se sa tvrdnjom slažu. 29 (16.2%) ispitanika djelomično se slaže da zajednički osmišljavaju aktivnosti u neposrednom odgojno-obrazovnom radu. 38 (21.2%)

ispitanika neodlučno je povodom navedene izjave, a samo se 24 (13.4%) ispitanika u potpunosti se slaže.

Kulturo-higijenske navike bitno je razvijati od male dobi, a upravo su odgajatelj zdravstveni voditelj ti koji pridonose njegovom usvajanju. Ukupno 52 (29.1%) ispitanika slaže se da zajedno sa zdravstvenim voditeljem ostvaruju uspješnu suradnju u području usvajanja kulturno-higijenskih navika kod djece. S druge strane, 40 (22.3%) ispitanika smatra da navedena suradnja uopće nije uspješna. Preostalih 35 (19.6%) ispitanika se u potpunosti slaže s tvrdnjom, a njih 32 (17.9%) je neodlučno. Tek 20 (11.2%) ispitanika se djelomično slaže da je njihova suradnja u tom području uspješna.

S obzirom na povećan rizik od bolesti, postojećih bolesti ili pak alergije na određenu hranu kod djece, bitno je da zdravstveni voditelj i odgojitelj ostvaruju uspješnu suradnju vezanu uz individualnu prehranu kod pojedine djece u skupini. Većina ispitanika, njih 95 (53.1%), slaže se ili se u potpunosti slaže da zajedno sa zdravstvenim voditeljem ostvaruju uspješnu suradnju. Tek 33 (18.4%) ispitanika sa tvrdnjom se niti slaže niti ne slaže. Broj ispitanika koji smatra da njihova suradnja u tom području nije uspješna je 27 (15.1%), a ispitanika koji se djelomično slažu s tvrdnjom je 24 (13.4%).

Broj ispitanika koji se u potpunosti slažu sa tvrdnjom da su zadovoljni odnosom sa zdravstvenim voditeljem je 51 (28.5%), a njih 47 (26.3%) se sa tvrdnjom slaže. Tek 41 (22.9%) sa tvrdnjom se niti slaže niti ne slaže. 22 (12.3%) ispitanika djelomično je zadovoljno odnosom sa zdravstvenim voditeljem kao članom stručnog tima, a njih tek 18 (10.1%) uopće se sa tvrdnjom ne slaže.

Proučavanjem tablice broj 3, vidljivo je kako je potvrđena hipoteza u kojoj se očekuje da će odgajatelji pozitivno procijeniti odnos sa zdravstvenim voditeljem. Nadalje, pretpostavka da će odgajatelji biti zadovoljni sa komunikacijom sa zdravstvenim voditeljem također je potvrđena. Sljedeća hipoteza u kojoj se očekuje da će odgajatelji biti zadovoljni pruženom podrškom u radu od strane zdravstvenog voditelja djelomično je potvrđena. Sljedeća hipoteza odnosila se na to da će odgajatelji pozitivno procijeniti provedbu programa stručnih suradnika u njihovoj odgojno-obrazovnoj skupini te je potvrđena.

Tvrđnje	Uopće se ne slažem		Djelomično se slažem		Niti se slažem niti se ne slažem		Slažem se		U potpunosti se slažem		Total	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
<i>Stručnjak edukacijsko-rehabilitacijskog profila i ja imamo iskrenu i otvorenu komunikaciju.</i>	14	12,2%	14	12,2%	25	21,7%	28	24,3%	34	29,6%	115	100%
<i>Moj odnos s stručnjakom edukacijsko-rehabilitacijskog profila baziran je na povjerenju.</i>	13	11,3%	15	13,0%	25	21,7%	37	32,2%	25	21,7%	115	100%
<i>Savjetuje me i pruža podršku vezanu uz rad sa djecom s teškoćama iz moje skupine.</i>	20	17,4%	15	13,0%	29	25,2%	23	20,0%	28	24,3%	115	100%
<i>Utvrđuje specifične potrebe djeteta s teškoćama i o njima me informira.</i>	23	20,0%	17	14,8%	20	17,4%	33	28,7%	22	19,1%	115	100%
<i>Zajedno utvrđujemo najprimjerenije metode rada za djecu s teškoćama u razvoju.</i>	26	22,6%	16	13,9%	21	18,3%	34	29,6%	18	15,7%	115	100%
<i>Zadovoljan/na sam odnosom sa stručnjakom edukacijsko-rehabilitacijskog profila kao članom stručnog tima.</i>	25	21,7%	17	14,8%	20	17,4%	23	20,0%	30	26,1%	115	100%

Tablica 4: Procjena odnosa sa stručnim suradnikom edukacijsko-rehabilitacijskog profila

Ukupno 115 (57.2%) ispitanika odgovorilo je da je u njihovom dječjem vrtiću zaposlen stručnjak edukacijsko-rehabilitacijskog profila (edukacijski rehabilitator, logoped, socijalni pedagog) kao član stručnog tima, a kod preostalih 86 (42.8%) nije zaposlen.

Ukupno 62 (53.9%) ispitanika u potpunosti se slaže ili se slaže sa tvrdnjom da je komunikacija sa stručnjakom edukacijsko-rehabilitacijskog profila iskrena i otvorena. Tek 25 (21.7%) ispitanika izjasnilo se da se niti slaže niti ne slaže sa tvrdnjom. Uopće se ne slaže sa tvrdnjom njih 14 (12.2%), a jednak broj ispitanika, njih 14 (12.2%) se djelomično slaže.

Sa tvrdnjom da je odnos sa stručnjakom edukacijsko-rehabilitacijskog profila baziran na povjerenju slaže se najviše ispitanika, njih 37 (32.2%). U potpunosti se slaže 25 (21.7%) ispitanika. Sa tvrdnjom se niti slaže niti ne slaže 25 (21.7%). S druge strane djelomično se slaže 15 (13.0%) ispitanika, a uopće se ne slaže 13 (11.3%) ispitanika.

Sljedeća tvrdnja koja je prikazana u tablici je vezana uz savjetovanje i pružanje podrške stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila vezane uz rad s djecom s teškoćama iz matične skupine. Većina je ispitanika označila je da se sa tom tvrdnjom niti slažu niti ne slažu, njih 29 (25.2%), a slijede ih 28 (24.3%) ispitanika koja se sa tom tvrdnjom u potpunosti slažu. 23 (20%) ispitanika se slažu sa tvrdnjom, dok se njih 20 (17.4%) uopće ne slaže. Djelomično se slaže tek 15 (13.0%) ispitanika.

Sa izjavom da stručnjak edukacijsko-rehabilitacijskog profila utvrđuje specifične potrebe djeteta s teškoćama i o njima informira odgajatelje slaže se 33 (28.7%) ispitanika, a njih 22 (19.1%) u potpunosti se slaže s tvrdnjom. Uopće se ne slaže 23 (20.0%) ispitanika, a njih 20 (17.4%) se niti slaže niti ne slaže s tvrdnjom. Preostalih 17 (14.8%) ispitanika djelomično se slaže sa tvrdnjom.

Za uspješan razvoj djece s teškoćama, bitno je da odgajatelj i stručnjak edukacijsko-rehabilitacijskog profila zajedno utvrde najprimjerenije metode rada. Iz tablice je moguće uočiti da se sa tvrdnjom slaže 34 (29.6%) ispitanika, a u potpunosti se slaže njih 18 (15.7%). 21 (18.3%) ispitanik se niti slaže niti ne slaže s tvrdnjom, a njih 26 (22.6%) smatra da navedeno uopće nije slučaj u njihovom radu. Preostalih 16 (13.9%) ispitanika djelomično se slaže s navedenom tvrdnjom.

U kojoj su mjeri ispitanici zadovoljni odnosom njih i stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila prikazano je u tablici u kojoj je vidljivo da se njih 30 (26.1%) u potpunosti slaže da je zadovoljno sa navedenim odnosom. S druge strane, 25 (21.7%) uopće se ne slažu s tvrdnjom. 23 (20.0%) ispitanika s navedenom tvrdnjom se slaže. Niti se slaže niti se ne slaže 20 (17.4%) ispitanika, a djelomično se slaže njih 17 (14.8%).

Hipoteza u kojoj se očekuje da će odgajatelj pozitivno procijeniti suradnju sa stručnim suradnikom edukacijsko-rehabilitacijskog profila djelomično je potvrđena. Tablica broj 4 prikazuje da je hipoteza u kojoj se očekuje da će odgajatelj biti zadovoljan sa komunikacijom između njega i stručnjakom edukacijsko-rehabilitacijskog profila potvrđena. Nadalje, hipoteza

u kojoj se očekuje da će odgajatelji biti zadovoljni pruženom podrškom u radu od strane stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila djelomično je potvrđena. Pretpostavka u kojoj se očekuje da će odgajatelji pozitivno procijeniti provedbu programa edukacijsko-rehabilitacijskog profila djelomično je potvrđena.

Nakon analiziranja rezultata istraživanja, vidljivo je kako su odgajatelji nisu u potpunosti zadovoljni svim segmentima suradnje sa stručnim suradnicima. Iako je većina odgajatelja zadovoljna komunikacijom sa stručnim suradnicima i smatra da je njihov odnos baziran na povjerenju, podrška koju dobivaju u odgojno-obrazovnom radu nije na zadovoljavajućoj razini. Isto to odnosi se i na provođenje odgojno-obrazovnih programa u neposrednom radu. Posljednje pitanje bilo je otvorenog tipa i nije bilo obavezno ispuniti ga, ali se čak 77 ispitanika potrudilo dati odgovor i sugestije koje bi mogle pomoći za poboljšanje suradnje odgajatelja i stručnih suradnika. U nastavku ovog rada bit će navedene neke sugestije odgajatelja za boljom interakcijom i suradnjom sa stručnim suradnicima.

- „Najvažnije je otvorena i iskrena komunikacija koja uključuje sve članove npr. češća odgojiteljska vijeća gdje se mogu postavljati pitanja kao i dogovarati sve što je vezana uz odgojno-obrazovnog red.
- Veći broj suradnika bilo bi adekvatno rješenje za sve sudionike odgojno - obrazovnog procesa.
- Stručni suradnici trebali bi više vremena provoditi u skupini i više sudjelovati u samoj organizaciji odgojno-obrazovnog rada, planiranju aktivnosti i slično.
- Za dobru suradnju važno je međusobno uvažavanje. Često stručni suradnici na izazove u radu gledaju samo sa svoga aspekta i ne uvazavaju prijedlog i sugestije odgojitelja. A još je gore kada se prema odgojitelju odnose kao nadređeni, a trebali bi biti ravnopravni suradnici. Konkretno, u mom vrtiću, stručni tim uključuje pedagoga, psihologa, defektologa, logopeda, a odgojitelja nema u tom timu....., pitam se zašto?

- Stručni suradnici bi trebali pomoći odgojiteljima u radu, a ne im odmagati, npr. sudjelovati u radu s djecom teškoćama, ukazivati roditeljima da njihova djeca imaju poteškoća kada ti isti roditelji to ne vide....

- Veća prisutnost u skupinama

- Stručni suradnici bi trebali biti usmjereni na dijete, baviti se njime, a ne web stranicama vrtića. Trebali bi nam biti suradnici, što više u grupi, educirati nas u radu s djecom određenih poteškoća, a zapravo ih ne vidimo i vapimo za njima!“

Dakle, može se zaključiti da se najčešće sugestije odnose na veću prisutnost stručnih suradnika u radu s djecom, ravnopravan odnos, iskrenu i otvorenu komunikaciju sa odgajateljima, otvorenost i uvažavanje prijedloga i pružanje više podrške u radu s roditeljima.

11. ZAKLJUČAK

Odgoj je proces izgradnje, razvijanja i oblikovanja čovjeka sa svim svojim mogućostima i potencijalima. Uz navedeni pojam, veže se i pojam obrazovanja pomoću kojeg se stječe znanje, vještine, umijeće, navike i različite kognitivne sposobnosti. Prvi takav sustav koji obuhvaća odgoj i obrazovanje upravo je predškolski odgoj koji djeca mogu pohađati od 6. mjeseca života. Stoga, odgajatelj kao stručnjak za odgojno-obrazovni rad ima izravno sudjelovanje u ovom procesu. Uz odgajatelja, važnu ulogu u odgoju i obrazovanju imaju i stručni suradnici. Suradnička kultura i timski rad odgojitelja i stručnih suradnika prijeko je potreban kako bi odgojno-obrazovna praksa vrtića kvalitetno funkcionirala (Slunjski, 2008). Kao što je već spomenuto, odgajatelj surađuje zajedno sa stručnim suradnicima te tako čine skup stručnjaka koji za cilj imaju razvijati pedagošku djelatnost odgojno-obrazovne ustanove. Svaki od stručnjaka posjeduje određene kompetencije koje mogu pomoći odgojitelju u njegovom radu, stoga je bitno da zajedno održavaju dobre međuljudske odnose. Osim toga, održavanje dobrih odnosa stvara pozitivno ozračje u cijeloj ustanovi koja potiče sve suradnike na osobno zadovoljstvo i motivaciju na rad. Zbog njihove povezanosti i suradnje važno je da njihovi odnosi budu kvalitetni. Kako bi odnosi bili kvalitetni, bitno je da zajedno surađuju stručnjaci različitih ideja i stavova koji imaju zajednički cilj i viziju odgojno-obrazovne ustanove koja u središte stavlja dobrobit djeteta. Vrlo je bitno da stručni suradnici zajednički promišljaju, provode realizaciju i evaluaciju odgojno-obrazovne zajednice jer se tako razvija okruženje za dijete koje je motivirajuće i poticajno, a samim tim se stvaraju uvjeti koji će zadovoljit i potrebe odraslih.

U radu je opisana važnost kvalitete odnosa između stručnih suradnika i odgajatelja. Glavni cilj istraživanja bio je saznati kako odgajatelji procjenjuju odnos sa svakim pojedinim stručnim suradnikom u odgojno-obrazovnoj zajednici; pedagogom, psihologom, zdravstvenim voditeljem i stručnjakom edukacijsko-rehabilitacijskog profila (edukacijski rehabilitator, logoped i socijalni pedagog). Definirana su pitanja u četiri područja; opće zadovoljstvo odgajatelja sa odnosom sa stručnim suradnicima, komunikacija sa stručnim suradnicima, pružena podrška stručnih suradnika i provedba programskih aktivnosti stručnih suradnika u odgojnim skupinama. Detaljnim proučavanjem uloge svakog pojedinog stručnjaka i njihove uloge u radu s odgajateljima, provelo se istraživanja putem online obrasca Google Forms. Provedenim istraživanjem dobiveni su zanimljivi rezultati koji ukazuju da su odgajatelji srednje zadovoljni odnosima sa stručnim suradnicima. Nasuprot tome, komunikaciju sa stručnim

suradnicima ocijenili su da je na zadovoljavajućoj razini kao i stupanj povjerenja koje imaju u njih. Većina odgajatelja djelomično je zadovoljna pruženom podrškom u radu od strane stručnih suradnika. Također, odgajatelji su djelomično zadovoljni provedbom programa stručnih suradnika u njihovim odgojno-obrazovnim skupinama. Kod posljednjeg pitanja otvorenog tipa, odgajatelji su imali prilike dati sugestije kako poboljšati odnos sa stručnim suradnicima. Moguće je iščitati kako većina odgajatelja priželjkuje veći broj zaposlenih stručnih suradnika. Također navode veliku želju da stručni suradnici budu više uključeni u neposredni rad s djecom, a da manje fokusa stave na papirologiju. Velik broj odgajatelja navodi kako u njihovim odgojno-obrazovnim zajednicama postoji naglašena hijerarhija između stručnih suradnika i odgajatelja te navode veći želju za ravnopravnim odnosima. Smatraju da bi stručni suradnici trebali poraditi na iskrenoj i otvorenoj komunikaciji s odgajateljima i navode da je potrebno povećati veću otvorenost i uvažavanje prijedloga. Također, velik broj odgajatelja ukazuje na potrebu za pružanjem više podrške u radu s roditeljima što je od iznimne važnosti.

Područje suradnje odgajatelja i stručnih suradnika nije dovoljno istražena tema te je moguće da obje strane imaju svoje stavove o ovom odnosu. Smatram da bi bilo korisno napraviti istraživanje u kojem će se saznati kako stručni suradnici procjenjuju odnose sa odgajateljima jer će tako obje strane imati bolji uvid u realno stanje njihova odnosa. Također, provođenje radionica i edukacija omogućile bi odgajateljima i stručnim suradnicima bolje uočavanje složenosti svih poslova. Dakle, ukoliko su u odgojno-obrazovnoj ustanovi prisutni kvalitetni odnosi među svim dionicima, prisutna je i kvaliteta odgojno-obrazovnog rada sa djecom predškolske dobi. Moguće je zaključiti da je na ovoj kvaliteti potrebno dosta rada i promišljanja kako bi se ona usavršila.

12. LITERATURA

1. Bouillet, D. (2010). Izazovi integriranog odgoja i obrazovanja. Zagreb: Školska knjiga
2. Brajković, S. (2013). Zajednica učenja odgojno-obrazovnih djelatnika. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak.
3. Brajša, P. (1996). Sedam tajni uspješne škole. Zagreb: Školske novine.
4. Borić Neven, Alergije i kako se s njima učinkovito nositi, 2012., naklada Selman
5. Daniels E. R., Stafford K. (2003). Kurikulum za inkluziju (Razvojno – primjereni program za rad s djecom s posebnim potrebama). Zagreb: Udruga roditelja Korak po korak
6. Duck, S. (2007). Odnosi među ljudima. Zagreb: NAKLADA SLAP.
7. Duplančić, A. (2017). Godišnji plan i program rada zdravstvenog voditelja. Split
8. Kudek Mirošević, J. i Granić, M. (2014). Uloga edukacijskog rehabilitatora – stručnog suradnika u inkluzivnoj školi. Grad: Zagreb, Alfa
9. Ljubetić, M. (2009). Vrtić po mjeri djeteta, priručnik za odgojitelje i roditelje. Zagreb: Školske novine.
10. Ljubetić, M. (2014). Od suradnje do partnerstva. Zagreb: Element.
11. Mendeš, B. (2018.). Profesionalno obrazovanje odgojitelja predškolske djece. Zagreb: Golden marketing; Tehnička knjiga.
12. Miljak, A. (2009). Življenje djece u vrtiću. Zagreb: SM Naklada d.o.o.
13. Miljak, A. i Vujičić L. (2002). Vrtić u skladu s dječjom prirodnom „Dječja kuća“. Rovinj: PREDŠKOLSKA USTANOVA DJEČJI VRTIĆ I JASLICE „Neven“ - ROVINJ
14. Miljković, D. i Rijavec M. (2002). Kako riješavati konflikte? Zagreb: „IEP“ d.o.o.
15. Miljković, D. i Rijavec M. (2007). Organizacijska psihologija. Zagreb: IEP / D2
16. Milošak, N. (2008): Uloga defektologa – učitelja u školi s posebnim programom. Identitet struke (Zbornik radova 7. kongresa s međunarodnim sudjelovanjem) (str.97-102), Durek, V. (ur.), 26.-28.3.2008. Varaždin: Školska knjiga.
17. Petz, B. (1992). Psihologijski rječnik, Zagreb: Prosvjeta.
18. Rouse J.M., Rouse S. (2005). Poslovne komunikacije. Zagreb: MASMEDIA.
19. Seme Stojnović I. i Hitrec, S. (2014). Suvremeno vođenje u odgoju i obrazovanju. Priručnik za ravnatelje, stručne suradnike i odgojitelje u sustavu odgoja i obrazovanja. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

20. Skitarelić, N., Skitarelić, N., Matek Sarić, M. (2018). Zaštita zdravlja dojenčadi i predškolske djece. Zadar: Sveučilište u Zadru, Odjel za zdravstvene studije.
21. Slunjski, E., Ljubetić, M., Pribela Hodap, S., Malnar, A., Kljenak, T., Zagrajski Malek, S., Horvatić, S., Antulić, S. (2012). Priručnik za samovrednovanje ustanova ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja. Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja.
22. Slunjski, E. (2016). Izvan okvira 2: promjena od kompetentnog pojedinca i ustanove do kompetentne zajednice učenja. Zagreb: Element
23. Slunjski, E. (2018). Izvan okvira 3: vođenje: prema kulturi promjene. Zagreb: Element
24. Slunjski, E. (2019.) Izvan okvira 4. Zagreb: Znanje d.o.o.
25. Stančić, S. (1999). Upravljanje i rukovođenje u obrazovanju, Osnove suvremene pedagogije. Zagreb: Hrvatski pedagoško–književni zbor.
26. Šagud, M. (2002). Odgajatelj u dječjoj igri. Zagreb: Školske novine.
27. Vrgoč, H. (2000). Pedagozi – stručni suradnici u inovacijskom vrtiću i školi. Zagreb: Hrvatski pedagoški-književni zbor

Časopisi i mrežne stranice:

28. Bakić, L. (2019). Branimir Mendeš. Profesionalno obrazovanje odgojitelja predškolske djece : od jednogodišnjeg tečaja do sveučilišnog studija : znanstvena monografija. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2018., 304 str. *Anali za povijest odgoja*, 17 (17), 159-161. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/236534>
29. Barbarić, I. (2008). Celijakija – pregled i predviđanja. *Medicina Fluminensis*, 44 (3-4), 229-234. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/31392> (pristupljeno 10.3.2023).
30. Belinić, R. (2021). *Savjetodavni rad pedagoga s roditeljima u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja* (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:507282> (pristupljeno 21.1.2023).
31. Blažević, I. (2014). Rukovodeća uloga ravnatelja u školi. *Školski vjesnik*, 63 (1-2), 7-21. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/123227> (pristupljeno 15.2.2023).
32. Dječji vrtić „Ivančice“: <https://vrtic-ivancice.hr/2018/07/10/psiholog-i-zdravstvena-voditeljica-u-nasem-vrticu/> (pristupljeno 15.3.2023).
33. Dječji vrtić „Pčelica“: <https://dv-pcelica.hr/wp-content/uploads/2022/01/Edukacijski-rehabilitator-u-vrticu.pdf> (pistupljeno 26.2.2023).

34. Dječji vrtić „Radost“: https://radost-zadar.hr/strucni_tim/ (preuzeto 30.2.2023.)
35. Dunaj, N. (2019). *Alergije u dječjoj dobi* (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:561146> (pristupljeno 11.3.2023.).
36. Fajdetić, M., Šnidarić, N. (2012). Kompetencije stručnog suradnika pedagoga u suvremenoj pedagoškoj praksi. <https://hrcak.srce.hr/file/204677> (pristupljeno 21.1.2023).
37. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. (2021). Leksikografski zavod Miroslav Krleža: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44749> (pristupljeno 20.3.2023).
38. Narodne novine (2008). Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe. Narodne novine br.:63/08 i 90/2010. (pristupljeno 3.7.2022).
39. Karabatić, Z. (2009). Razvoj vrtića kroz razvoj odnosa. *Dijete, vrtić, obitelj*, 15 (55), 17-20. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/167742>. (pristupljeno 05.7.2022.)
40. Kobolt, A. i Žižak, A. (2007). TIMSKI RAD I SUPERVIZIJA TIMOVA. *Ljetopis socijalnog rada*, 14 (2), 367-386. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/14425>. (pristupljeno 02.7.2022.)
41. Knez, R., Ružić, K., Nikšić, M. i Peršić, M. (2011). Kvaliteta života djece oboljele od celijakije i utjecaj bolesti na cijelu obitelj. *Medicina Fluminensis*, 47 (1), 48-52. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/66088> (pristupljeno 10.3.2023).
42. Košiček T., Kobetić D., Stančić Z., Joković Oreb I. (2009). Istraživanje nekih aspekata rane intervencije u djetinjstvu. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, Vol 45, br. 1, str. 1-14. <https://hrcak.srce.hr/file/69553> (pristupljeno 10.2.2023).
43. Krešić, V. (2013). Komunikacija u sestrinstvu - međuljudski odnosi zdravstvenih djelatnika. *Sestrinski glasnik*, 18 (1), 41-43. <https://doi.org/10.11608/sgnj.2013.18.010> (pristupljeno 6.3.2023).
44. Maglov, K. (2015). Uloga pedagoga u unapređivanju komunikacijskih roditeljskih sastanaka. *Acta Iadertina*, 12 (2), 0-0. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/190138> (pistupljeno 1.3.2023).
45. Milošak, N. (2008): Uloga defektologa – učitelja u školi s posebnim programom. Identitet struke (Zbornik radova 7. kongresa s međunarodnim sudjelovanjem) (str.97-102), Durek, V. (ur.), 26.-28.3.2008. Varaždin: Školska knjiga.
46. Mihić, I. (2010). Načela SESTRINSTVA u vrtiću. *Dijete, vrtić, obitelj*, 16 (61), 30-32. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/127935> (pristupljeno 5.3.2023).

47. Mohorić, M. i Nenadić–Bilan, D. (2019). Učestalost i oblici suradnje odgojitelja i roditelja u katoličkim vrtićima u odnosu na javne i privatne dječje vrtiće u Zadarskoj županiji. *Obnovljeni Život*, 74. (2.), 249-260. <https://doi.org/10.31337/oz.74.2.8>. (pristupljeno 12.7.2022.).
48. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja (2012). Priručnik za samovrednovanje ustanova ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja.
49. Nikić, M. (2004). Temeljna načela timskog rada. *Diacovensia*, 12 (1), 115-129. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/40170> (pristupljeno 02.7.2022.).
50. Pintur, B. (2000). Profil pedagoga u suvremenom vrtiću. *Dijete, vrtić, obitelj*, 6 (21), 33-34. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/183431> (pristupljeno 1.3.2023).
51. Plan i program mjera zdravstvene zaštite (2006). NN 126/2006: Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi.
52. Pletenac, K. (2013). Komunikacija i rad u timu. Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, 4 (1), 65-69. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/104883> (pristupljeno 5.7.2022.).
53. Slunjski, E., Šagud, M. i Branša-Žganec, A. (2006). Kompetencije odgojitelja u vrtiću – organizaciji koja uči. *Pedagoški istraživanja*, 3 (1), 45-57. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/139311> (pristupljeno 10.3.2023).
54. Sindik, J. (2012). RAZLIKE U DOŽIVLJAJU UČINKOVITOSTI TIMSKOG RADA S OBZIROM NA DOB I PROFIL STRUČNJAKA U PREDŠKOLSKOM ODGOJU I OBRAZOVANJU. *Magistra Iadertina*, 7 (1), 55-72. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/99892> (pristupljeno 02.7.2022.).
55. Unić, K. (2005). Dijete s celijakijom u vrtiću. *Dijete, vrtić, obitelj*, 11 (42), 26-27. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177974> (pristupljeno: 10.3.2023).
56. Unić, K. (2005). Dijete s celijakijom u vrtiću. *Dijete, vrtić, obitelj*, 11 (42), 26-27. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177974> (pristupljeno 11.3.2023).
57. Valjan-Vukić, V., Čeko Jurišić, S., Miočić, M. (2011). Razvijanje kulture predškolske ustanove zajedničkim djelovanjem roditelja i odgojitelja. *Magistra Iadertina*, 6(6), 83-98.
58. Valjan Vukić, V. (2012). Prostorno okruženje kao poticaj za razvoj i učenje djece predškolske dobi. *Magistra Iadertina*, 7(1), str. 123-132.